

Univerzita Karlova v Praze

Filosofická fakulta

Katedra teorie kultury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lukáš Seidl

Bojová umění Dálného východu

Martial Arts of Far East

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod odborným vedením PhDr. Vladimíra Czumalo a čerpal jsem výhradně z literatury a elektronických zdrojů zde uvedených.

V Praze dne 14.8. 2011

.....

Lukáš Seidl

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce PhDr. Vladimíru Czumalo za vedení diplomové práce, vstřícnost a podporu při konzultacích.

Abstrakt

Předmětem diplomové práce jsou bojová umění Dálného východu. Diplomová práce je zaměřena historicky a jejím cílem je popsat vznik, historický vývoj bojových umění a sportů v Číně, Japonsku, Okinawě a na Korejském poloostrově.

Strukturu diplomové práce tvoří následující teoretická témata: obecná charakteristika, definice, terminologie, kategorizace bojových umění, charakteristika a vývoj tradičních škol a stylů, vliv náboženství a myšlenkových směrů, role elitních skupin, zachycení změn v souvislosti s historickým vývojem. Vliv fenoménu bojových umění na současnou společnost.

Zvláštní pozornost je věnována problematice vývoje bojových umění, vlivu na formování osobnosti jedince, dále kulturních aspektů v duchu tradičních umění a změn ve světle globalizace.

Klíčová slova: asijská bojová umění

Abstrakt

The core subject of this thesis deals with a theme of Far East martial arts. The thesis is historically oriented and aims to describe the origin and historical development of martial arts and sports in China, Japan, Okinawa and Korea.

The structure of the thesis consists of the following theoretical themes: general characteristics, definition, terminology, categorization of martial arts, characteristics and development of traditional schools and styles, the influence of religion, description of changes in the context of historical development. The influence of martial arts phenomenon in contemporary society.

Particular attention is paid to the development of martial arts, the influence on the formation of individual personalities, as well as cultural aspects in the spirit of traditional arts and changes in the light of globalization.

Key Words: Asian Martial Arts

Obsah

Úvod.....	7
1. Obecné poznámky k bojovým uměním.....	8
1.1 Definice bojového umění.....	8
1.2 Termíny pro bojové umění.....	8
1.3 Kategorizace bojových umění.....	10
1.4 Redmondův axiom závislosti na platformě.....	12
2. Nejstarší období čínských bojových umění.....	13
3. Korejský poloostrov – období před vznikem Tří království.....	15
3.1 Období prehistorické, doba bronzová a doba železná.....	15
3.2 Vliv chanských komandérií.....	16
4. Bojová umění Tří království a Sjednocené Silla.....	18
4.1 Kogurjō (37 př. n. l. - 668 n. l.).....	18
4.2 Päkče (18 př. n. l. - 663 n. l.).....	20
4.3 Silla (57 př. n. l. - 668 n. l.).....	21
4.4 Hwarangdo.....	22
4.5 Sjednocená Silla (668 – 935).....	33
5. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Wej a Tchang.....	35
5.1 Dynastie Severní Wej (386 – 535) a Bódhidharma.....	35
5.2 Dynastie Tchang (618 – 907).....	36
6. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Sung a Jüan.....	38
6.1 Dynastie Sung (947 – 1279).....	38
6.2 Dynastie Jüan (1234 – 1368) a Čang San-feng.....	38
7. Bojová umění v období Korjō (918 – 1392).....	40
8. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Ming a Čching.....	43
8.1 Dynastie Ming (1368 - 1644).....	43
8.2 Dynastie Čching (1644 – 1911).....	44
8.2.1 Kláštery Šao-lin a waj-t'ia.....	44
8.2.2 Nej-t'ia.....	46
8.2.3 E-mej-pchaj.....	46
9. Bojová umění v období Čosön (1392 – 1910).....	47
10. Vývoj bojových umění v Japonsku – období Tokugawa a Meidži.....	53
10.1 Období Tokugawa (1603 – 1868).....	53
10.2 Období Meidži (1868 – 1912).....	54
11. Okinawská bojová umění.....	56
11.1 Vývoj bojových umění na Okinawě.....	56
11.2 Okinawská bojová umění v Japonsku.....	57
12. Bojová umění v Koreji za okupace Japonskem (1910 - 1945).....	59
12.1 Korejci v Japonsku v období okupace.....	60
13. Bojová umění v Korejské republice v období od roku 1945 do současnosti.....	62
13.1 Vznik a vývoj tchäkwöndo.....	62
13.2 Ostatní bojová umění.....	65
13.2.1 Tangsudo (Subakto) Mudökkwan.....	65
13.2.2 Hapkido.....	67
13.2.3 Hwarangdo.....	68
13.2.4 Musado.....	69
13.2.5 Muje sippchalgi.....	69
13.2.6 Tchäkkjön a ssirüm.....	70
13.2.7 Ostatní bojová umění.....	70
14. Bojová umění od roku 1945 do současnosti v KLDR.....	72

Závěr.....	73
Příloha.....	75
A. Tabulka 2: Genealogie pchungwöldžu.....	75
B. Tabulka 2: Struktura hwarangdo za vůdce Munnoa	75
C. Mirŭk sŏnhwa, Misirang, Čindžasa.....	76
D. Chronologické tabulky.....	78

Úvod

Tato práce se zabývá vznikem a historickým vývojem bojových umění na Dálném východě. Srovnáván je vývoj bojových umění a sportů v Číně, Japonsku, Okinawě a Koreji. Vývoj bojových umění na Korejském poloostrově tvoří nosnou linii práce, proto se práce zabývá vývojem korejských bojových umění podrobněji.

Přestože jsou bojová umění fenoménem přítomným ve všech civilizacích od samého počátku lidstva, jejich akademické studium jako historicky-kulturního fenoménu je přes jejich velkou celosvětovou popularitu dosud svým způsobem v počátcích. Na jednu stranu sice existuje množství literatury, která se zabývá nejen technickými, ale i historickými a dokonce filozofickými aspekty bojových umění, ale na druhou stranu je velká část těchto prací velmi nízké kvality.

Hlavním důvodem pro to je fakt, že bojová umění jsou z akademického hlediska fenoménem mezioborovým a jejich a jejich komplexní studium vyžaduje znalosti nejen v oborech historie, antropologie a filozofie, ale i fyziologie a fyziky, a v neposlední řadě i jazykové znalosti. Většina prací o bojových uměních je ve skutečnosti psána sportovci se zcela nedostatečnými znalostmi v oblasti fyziologie, metod kritického historického výzkumu a v oblasti jazyků. Historikové, antropologové a filozofové zase nejsou dostatečně obeznámeni s praktickou stránkou bojových umění. Například v oblasti historie čínských a zejména korejských bojových umění je pak dalším problémem nízká úroveň objektivit výzkumu většiny autorů, jejichž interpretace vývoje bojových umění na území Koreje a Číny je i dnes ovlivněna nacionalistickými pohnutkami a hraničí s falzifikací dějin.

Tato práce je zaměřena historicky. Nezabývá se tedy jinými než historickými aspekty bojových umění, a to s omezením na jejich vývoj na území Číny, Okinawy, Japonska, Korejského poloostrova a přilehlé části Mandžuska.

Co se týče grafické úpravy práce, pro snadnější orientaci v celém textu jsou veškeré čínské, japonské i korejské termíny i názvy literárních děl psány kurzívou. Tam, kde to bylo nezbytné, jsou doplněny čínským znaky. U přepisů japonských a korejských jmen, názvů a termínů je použita standardní česká vědecká transkripce. U čínských slov je pak užito české populární transkripce. Veškeré termíny označující jednotlivá bojová umění jsou psány s malými písmeny na začátku slova. Názvy jednotlivých stylů či škol konkrétního období jsou pak psány s velkými písmeny.

1. Obecné poznámky k bojovým uměním

1.1 Definice bojového umění

Bojové umění lze v nejširším smyslu definovat jako systém technik, dovedností, taktik a strategií původně vyvinutých k defenzivnímu či ofenzivnímu použití jednotlivcem v bitvě nebo v boji muže proti muži, a to jak s využitím zbraní, tak beze zbraně. Tyto systémy pak mohou být dále praktikovány i za jinými účely než pro jejich použití v či sebeobraně. Lze je praktikovat například jako sport či zdravotní cvičení, dále jsou někdy chápány i jako prostředek k duchovnímu sebezdokonalování.

Válečným uměním naproti tomu rozumíme systém taktik a strategií vyvinutých k vedení bitvy či války, čili k úspěšnému vedení skupiny jednotlivců ve strategickém konfliktu.

Lze tedy konstatovat, že zatímco principy bojových umění se týkají konfliktů na úrovni jednotlivců, principy válečných umění se týkají konfliktů na úrovních skupin.

1.2 Termíny pro bojové umění

Ve východoasijských zemích se tradičně používá několik termínů pro bojové umění. V Číně, Koreji i Japonsku je používán termín *musul* (武術, čín. *wu-šu*, jap. *budžucu*, doslova „bojová technika“ či „bojová dovednost“) či *muje* (武藝, čín. *wu-i*, jap. *bugei*, doslova „bojové umění“). V Koreji a Japonsku je také používán termín *mudo* (武道, jap. *budó*, doslova „bojová cesta“). Alternativně se lze setkat i termínem *mugi* (武技, čín. *wu-ti*, jap. *bugi*, doslova „bojová dovednost“). V Číně je pak často používán i termín *kung-fu* (功夫).

Termín *musul* (武術, čín. *wu-šu*, jap. *budžucu*) je v současné korejštině nejfrekventovanějším a nejobecnějším označením pro bojové umění. V Číně je potom používán spolu s termínem *kung-fu*¹ takřka výhradně, přičemž významově odkazuje především na čínská bojová umění. V Japonsku je tento termín používán především v souvislosti s historickými japonskými bojovými

1 Termín *kung-fu* (功夫) začal být pro označení bojových umění používán ve druhé polovině 20. století v Hong-kongu, odkud se později rozšířil i do Číny. V Koreji je používán ve své fonetické podobě (쿵후) a označuje pouze bojová umění původem z Číny.

uměními a často v souvislosti s čistě technickou stránkou bojových umění jako protiklad k termínu *budo* (武道), který v sobě významově zahrnuje i duchovní a etické aspekty bojového umění.

Termín *muje* (武藝, čín. *wu-i*, jap. *bugei*) je ze zmíněných termínů pravděpodobně historicky nejstarším. V Koreji i v Japonsku se i v současnosti často používá v souvislosti s historickými bojovými uměními.

Termín *mudo* (武道, jap. *budó*, doslova „bojová cesta“) byl původně vytvořen v Japonsku a v Koreji začal být používán až v průběhu 20. století. I z toho důvodu patří v Koreji mezi nejméně používané termíny a Číně se nepoužívá takřka vůbec.

Termín *mugi* (武技, čín. *wu-t'i*, jap. *bugi*, doslova „bojová dovednost“) je používán jen velmi zřídka v některých historických a odborných textech.

Běžné japonské a korejské slovníky i některá odborná literatura uvádějí tři výše uvedené termíny pro bojové umění *musul* (武術, jap. *budžucu*), *muje* (武藝, jap. *bugei*) a *mudo* (武道, jap. *budó*) jako prostá synonyma, někteří autoři je ale významově dále rozlišují.

Všem třem uvedeným termínům je společný znak *mu* (武), jenž lze přeložit jako „bojový“ či „válečný“. Ten se skládá ze znaků: zastavit (止) a kopí (戈), z čehož někteří autoři vyvozují, že v sobě zahrnuje význam „zastavit kopí“, přeneseně tedy „zastavit násilí“. Na základě toho se pak snaží významu znaku *mu* přisoudit i etickou či filozofickou dimenzi. Nicméně tvar znaku 止 byl původně odvozen z tvaru lidského chodidla a měl význam „běhat“ či „dupat“, což dává 武 zcela jiný význam, totiž „běhat či dupat s kopím“, čili „bojovat“, „válčit“. Význam znaku 止 byl změněn z „dupnout“ na „(dupnout a) zastavit se“ až následně.²

Jeden způsob významového dělení zmíněných tří termínů vychází z významu jednotlivých znaků připojených jako sufix ke znaku *mu* (武). Znak *sul* (術) znamená „dovednost“ či „technika“, znak *je* (藝) znamená „umění“ a znak *to* (道) znamená „cesta“. Proto tedy podle tohoto dělení termín *musul* (武術) zdůrazňuje praktickou složku bojových umění, termín *muje* (武藝) uměleckou a termín *mudo* (武道) jejich duchovní složku.³

Druhý způsob významového dělení zmíněných tří termínů, který se nachází

² PÄ, Jöng-sang. *Onüre tasi ponün tchäkwöndo*. Söul: Imun čchulpchansa, 2002, s. 47.

³ Tamtéž, s. 44.

především v literatuře o japonských bojových uměních, vychází z historického vývoje bojových umění a z jejich zaměření. Zde se termíny *musul* (武術) a *muje* (武藝) používají jako synonyma označující účelová bojová umění, která zdůrazňují rychlou fyzickou likvidaci protivníka v boji či v sebeobraně situaci. Termín *mudo* (武道) pak odkazuje na kategorii moderních bojových umění, která se začala vyvíjet v 18. století v Japonsku s tím, jak s rozvojem nových druhů moderních zbraní a nástupem moderní doby stará bojová umění postupně ztrácela svůj původní význam užití v boji a začala si klást za cíl sebezdokonalování praktikujícího a výchovu jeho ducha.⁴ V této souvislosti se ještě uvádí kategorie takzvaných budó-sportů (z ang. *budo sports*), k jejichž širšímu rozvoji došlo po druhé světové válce s tím, jak byla pro jednotlivá bojová umění vytvářena pravidla sportovního zápasu, byly eliminovány nebezpečné techniky, a začaly být pořádány soutěže v nejrůznějších disciplínách.

V této práci budu chápat všechny zmíněné termíny jako synonyma a budu se držet jejich českého ekvivalentu.

1.3 Kategorizace bojových umění

Vzhledem k tomu, že je pro účely této práce nutné bojová umění nějakým způsobem dále kategorizovat, zavedu jejich dělení na klasická a moderní bojová umění a bojové sporty, přičemž skupinu bojových sportů dále rozdělím na historickou a moderní podskupinu.

Do skupiny klasických bojových umění patří všechna historická bojová umění, která byla praktikována v minulosti s důrazem na jejich použití v boji, válce či sebeobraně.

Do skupiny moderních bojových umění patří bojové metody nově vyvinuté pro výcvik složek armády a policie.

Do skupiny bojových sportů pak patří bojové aktivity praktikované především za účelem sportu, soutěžení, jako rekreační aktivita či zájmová činnost, případně za účelem sebeobran. Tuto skupinu lze dále rozdělit na podskupinu historických bojových sportů, kam patří všechny bojové sporty s kořeny v minulosti, a na podskupinu moderních bojových sportů, kam patří bojové sporty s kořeny v moderní době.

4 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 103.

Do podskupiny moderních bojových sportů zařazují i všechny druhy bojových umění obecně kategorizované jako *budó*, jejichž postulovaným cílem je především důraz na sebezdokonalování cvičence a výchovu charakteru.

Tabulka 1: Termíny pro bojové umění

Čínsky	Korejsky	Japonsky	Doslovný překlad
<i>wu-šu</i>	<i>musul</i>	<i>budžucu</i>	bojová dovednost
<i>wu-i</i>	<i>muje</i>	<i>bugei</i>	bojové umění
<i>wu-tao</i>	<i>mudo</i>	<i>budó</i>	bojová cesta
<i>wu-ti</i>	<i>mugi</i>	<i>bugi</i>	bojová dovednost

Zde je třeba zdůraznit, že dělení bojových umění do výše uvedených skupin je pouze orientační, neboť často představují spíše překrývající se Vennovy diagramy než oddělené kategorie. Například lukostřelbu lze zařadit jak do skupiny klasických bojových umění, tak i do skupiny historických bojových sportů, *musado* (moderní korejské boj. umění) lze zařadit jak do skupiny moderních bojových umění, tak i do skupiny moderních bojových sportů a podobně. Při kategorizaci zde hrají větší roli cíle jednotlivců praktikujících jednotlivá bojová umění než charakter daného bojového umění.

Z technického hlediska pak můžeme bojová umění dělit na ta, která jsou založena na využití technik beze zbraně (např. *karate* či *tchäkwōndo*), a na ta, jejichž obsahem je využití nejrůznějších zbraní (např. *kendó*); případně je možné ještě uvést kategorii bojových umění kombinovaných, jejichž obsahem jsou jak techniky boje beze zbraně, tak techniky zbraní (např. *aikidó*).

Samotná bojová umění založená pouze na využití technik beze zbraně lze pak dále dělit podle převažujícího typu technik – na umění využívající především technik nohou a rukou (např. *tchäkwōndo*) a na umění založená především na technikách hodů, porazů, pák, držení, škrcení apod. (např. *džúdo*). Ve skutečnosti lze ale toto dělení uplatnit jen na některé z bojových sportů, protože klasická i moderní bojová umění a také některé bojové sporty mají reportoár tak široký, že je jejich dělení z technického hlediska nemožné. Teprve moderní doba, ve které bojová umění začala ve vyšší míře sloužit sportovním a rekreačním účelům, stojí za zužováním technického repertoáru jejich jednotlivých druhů.

1.4 Redmondův axiom závislosti na platformě

V úvodu k této práci považuji za nezbytné představit Redmondův axiom závislosti na platformě (orig. Redmond's Axiom of Platform Dependency)⁵, který je klíčovým paradigmatem pro jakékoliv teoretické i praktické studium bojových umění. Problémem mnoha prací o bojových uměních je, že systémy bojových technik jsou pojímány jako v podstatě jediný faktor efektivity ve fyzické konfrontaci, aniž by zároveň byly uznány i jejich limity. Koncept závislosti na platformě však představuje mnohem přiměřenější chápání systémů bojových technik a napomáhá tak nejen při jejich praktickém, ale i teoretickém studiu.

Závislost na platformě (angl. Platform Dependency) je původně termín výpočetní techniky, kde naráží na fakt, že fungování softwaru závisí na kvalitě platformy – hardwaru. Jinými slovy, tentýž program funguje lépe na dokonalejší platformě. Rovněž dokonalejší program funguje hůře na méně kvalitní platformě než jeho méně dokonalá verze na lepší platformě.

Rob Redmond tuto ideu aplikuje na bojová umění a upozorňuje na to, že účinnost systému bojových technik závisí mnohem více na jedinci, který jej aplikuje, než na dokonalosti systému samotného, a že je ve skutečnosti jedním z mnoha faktorů efektivity ve fyzické konfrontaci. Mezi další faktory patří například fyzická konstituce, psychologický profil jedince, či pohlaví.

Tato idea závislosti na platformě je klíčovým konceptem ve studiu bojových umění a chápání jejich historického vývoje. Vysvětluje také mj., proč se tato práce nezabývá porovnáváním jednotlivých bojových umění z hlediska jejich kvality a účinnosti. Ve světle axiomu závislosti na platformě totiž jakýkoliv pokus porovnávat kvalitu či účinnost daných dvou bojových umění postrádá jakýkoliv smysl.

5 REDMOND, R., *Redmond's Axiom of Platform Dependency*. [online]. c2005, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15].
<<http://www.24fightingchickens.com/2005/09/27/redmonds-axiom-of-platform-dependency-tm/>>

2. Nejstarší období čínských bojových umění

K výrobě prvních bronzových zbraní dochází v Číně během nejstarší historicky doložené dynastie *Šang (Jin)* (1600 – 1100 př. n. l.).⁶ V tomto období byla v rámci výcviku armády zavedena výuka užívání zbraní, během které se vojáci učili zacházet se zbraněmi jako kopí, meč a halapartna. V následující dynastii *Čou* (1022 – 256 př. n. l.) jsou vyráběny zbraně mnohem dokonalejší – kalená kopí a ostřené zbraně. V literatuře tohoto období i období Válčících států (403 – 221 př. n. l.) je zmiňováno umění lukostřelby, šermu i zápasu, kterým se věnovali šlechtici.⁷ Právě z období Válčících států pochází také nejstarší dochovaná kniha o válečné strategii, která je zároveň nejstarší literárně doloženou vojenskou doktrínou v dějinách lidstva⁸ - traktát *Sun-c' ping-fa* (kor. *Sondža pjöngböp*, O válečném umění), který napsal vojevůdce Sun-c', a jehož vliv je možné v pozdějších dobách pozorovat na celém Dálném východě včetně Koreje.

V rámci této práce je důležité uvést termíny, které se ve starověké Číně pro bojová umění užívaly, protože většina z nich, částečně i spolu s technikou těchto umění, byla později přejata i v Koreji a Japonsku.

Zápas, jehož založení je připisováno legendárnímu Žlutému císaři a který v Číně existoval prokazatelně kolem roku 700 př. n. l.,⁹ byl zpočátku označován termínem *čch'-jou-si*.¹⁰ Snad za dynastie *Čou*, ale již určitě v období dynastie *Čchin* (221 – 206 př. n. l.), byl užíván termín *tiao-ti* (bránit se rohům), který byl přejat do korejštiny (*kakčö*).¹¹ Zápas byl provozován s oblibou i formou jakéhosi sportovního zápolení.

O starých metodách boje užívajících převážně údery a kopy, které byly více rozvíjeny za dynastie *Chan* (206 př. n. l. - 220 n. l.), se zmiňuje kronika *Chan-šu i-wen-č'* (Chanská kniha o umění), kde je užito termínu *šou-po* (údery rukama). Pod tímto názvem

6 Periodizace čínských dějin v této kapitole vychází z českého překladu:

FAIRBANK, J.F. *Dějiny Číny*. Praha: Lidové noviny, 1998. s. 556-7.

7 FOJTÍK, I. Japonská bojová umění budžucu. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 28.

Dále viz. DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 14.

Dále viz. KURFÜRST, Z. *Wu shu*. Adamov: Temple, 1992. s. 15.

Dále viz. VÁGNER, I. *Asijská bojová umění*. Praha: Magnet-Press, 1992. s. 21.

8 SUN-C'. *O válečném umění*. přel. O. Král, Praha: Votobia, 1995. úvod překladatele – s. 7.

9 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 50.

10 Původ tohoto termínu souvisí s legendou o zápase Žlutého císaře s netvorem Čch'-jou.

In: KURFÜRST, Z. *Wu shu*. Adamov: Temple, 1992. s. 11.

11 *Dong-A Encyclopedia*. Söul: 1988. díl 18, s. 495.

(kor. *subak*) bylo i toto umění později částečně převzato Korejci.¹²

Přibližně na konci 2. století potom byly veškeré dovednosti související s individuální přípravou vojáků (které zahrnovaly zápas, boj pomocí úderů a kopů i boj různými druhy zbraní) zahrnuty termínem *wu-i* (kor. *muje*, válečné umění).¹³ Z této doby tak pochází první systematičtější styl čínského bojového umění nazvaný *čchang-šou* (dlouhé ruce).¹⁴

12 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 16, 86.

13 KURFÜRST, Z. *Wu shu*. Adamov: Temple, 1992. s. 21.

14 Tamtéž, s. 23.

3. Korejský poloostrov – období před vznikem Tří království

3.1 Období prehistorické, doba bronzová a doba železná

Součástí života prehistorického člověka byl boj o přežití. Lovecké a bojové dovednosti byly velmi důležitými faktory v každodenních střetech prehistorických lidí s přírodními živly, nebezpečnými zvířaty i nepřátelskými kmeny. Bojové umění tak ve svém nejširším smyslu vzniká v okamžiku, kdy člověk začíná přemýšlet nad metodami, jak se v případě ohrožení co nejlépe ubránit holýma rukama či pomocí zbraně s maximální efektivitou a s minimálními ztrátami, čili v situaci, kdy je přemýšlením o boji překročena instinktivní rovina. Člověk se snaží tvůrčím způsobem hledat cesty co nejefektivnějšího využití toho, co mu dala příroda ve formě pudu sebezáchovy a stresových reakcí, ve formě částí lidského těla, které lze využít jako zbraň, i ve formě přírodních materiálů, které ho obklopovaly. Vznikají tak metody boje využívající k obraně či útoku samotné lidské tělo a primitivní zbraně. Bojové umění v prehistorickém období měla obecně velmi úzký vztah k loveckým dovednostem. Primitivní zbraně jako kyje, kamenné sekery, oštěpy, luky a šípy sloužily prehistorickým lidem nejen na území Korejského poloostrova jak při lovu pro obživu, tak v boji se zvířaty či s nepřátelskými kmeny.

Dobou bronzovou, která na Korejském poloostrově trvala přibližně v období od 9. či 8. století př. n. l. do 4. století př. n. l., přišla i éra strukturovanějších kmenových společností, opevněných sídlišť a dokonalejších zbraní. Mezi archeologickými nálezy z Korejského poloostrova doby bronzové lze najít bronzové zbraně jako dýky ve tvaru mandolíny a hroty šípů a kopí. Nálezy těchto bronzových zbraní a lidských sídlišť poškozených ohněm dokumentují, že válka byla součástí života člověka doby bronzové. Byly to pravděpodobně také právě zbraně, které sehrály klíčovou roli ve vytlačení neolitických obyvatel (používajících pouze kamenné zbraně) člověkem doby bronzové.¹⁵

Ke konci doby bronzové vznikly na území Korejského poloostrova a v povodí řek Tädonggang, Liao a Sungari v Mandžusku společnosti s určitými politickými strukturami, které byly vyvinuty natolik, že byly zaznamenány i v čínských kronikách. Nejrozvinutější z nich byl stát *Ko Čosŏn* ustavený ve zmíněných povodích řek Liao a Tädonggang. V tomto regionu se také našlo největší množství bronzových artefaktů. *Ko Čosŏn* byl svým

15 LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 10 – 12.

sousedním státem *Jen* charakterizován jako arogantní a krutý a rovněž bylo zaznamenáno, že dokonce na tento stát plánoval rozsáhlý útok. Z těchto informací lze usoudit, že se státu *Ko Čosŏn* podařilo vybudovat významnou vojenskou sílu v kontextu tehdejší Severovýchodní Asie.¹⁶

Během 4. století př. n. l. bylo na území Korejského poloostrova přineseno z Číny a Sibiře železo, což znamenalo významné změny. Z období doby železné pocházejí nálezy železných zbraní jako dýk a hrotů kopí, zároveň ale nepřestávají být používány bronzové zbraně. Příkladem je druh jemně tepané bronzové dýky *sehjŏng tonggŏm*, která nebyla nalezena mezi artefakty lidí žijících na sousedních územích.¹⁷

3.2 Vliv chanských komandérií

Nepřehledná politická situace související se vzrůstem vojenské moci státu *Jen* a jeho potyčkami s nově vzniklou čínskou dynastií *Chan* vedla na počátku 2. století př. n. l. ke vzniku státu *Ůman Čosŏn* na území *Ko Čosŏn*, kterému se podařilo podrobit si některé okolní státečky a udržovat si silnou vojenskou moc, dokud nebyl v roce 108 př. n. l. sám rozvrácen ve válce s dynastií *Chan*. Migrace obyvatelstva *Ko Čosŏn* na jih způsobená touto situací významně zapůsobila na rozvoj dokonalejší technologie výroby železa ve státě Čín,¹⁸ z něhož se později v jižní části Korejského poloostrova vyvinuly státy *Mahan*, *Činhan* a *Pjŏnhan*, známé jako Tři Han (kor. *Samhan*).

Po porážce státu *Ůman Čosŏn* vybudovala dynastie *Chan* na jeho území tři vojenské komandérie, které byly doplněny čtvrtou na bývalém území *Je* a vešly ve známost jako čtyři chanské komandérie (*hansagun*), z nichž se komandérie *Le-lang* udržela až do roku 313 př. n. l., kdy podlehl státu *Kogurjŏ*. Tyto vojenské komandérie měly význam pro přenos čínské kultury a systému správy na Korejský poloostrov a do přilehlé části Mandžuska. Docházelo rovněž k přejímání technologie výroby zbraní, která byla v tehdejší době ve státech na území dnešní Číny již na vysoké úrovni,¹⁹ a pravděpodobně v této době také dochází i k ovlivnění na poli technik bojových umění.

¹⁶ Tamtéž, s. 14.

¹⁷ Tamtéž, s. 15.

¹⁸ Stát Čín se zformoval v jižní části Korejského poloostrova kolem 2. století př. n. l.

¹⁹ DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*, Bratislava: CAD Press, 1995. s. 80.

Existence bojových technik byla samozřejmě společná všem starověkým společnostem bez výjimky. Nicméně lze říci, že existence dokonalejších metod výroby zbraní a dokonalejších zbraní samotných na území Číny implikuje i existenci dokonalejších metod jejich používání. Z tohoto důvodu lze učinit obecný závěr, že techniky boje byly předávány spíše z území Číny na území Korejského poloostrova než naopak, jak uvádějí někteří korejští autoři.

Bohužel neexistují žádné prameny, jež by se zmiňovaly o bojových technikách na území Korejského poloostrova této doby. Někteří autoři na základě Zápisu o východních barbarech (čín. *Tung-i-čuan*) v čínské kronice *San-kuo-č'* usuzují, že se na Korejském poloostrově a v přilehlé části Mandžuska extenzivně používaly luky, protože užitý znak pro barbara se skládá ze znaků pro „velký“ a „luk“.²⁰ Etymologie zmíněného znaku pro barbara je však nejasná a není zřejmé, zda odkazoval na rozvinuté umění lukostřelby na zmiňovaných územích. Vzhledem k tomu, že luk byl loveckou i válečnou zbraní ve všech starověkých civilizacích, lze usuzovat i na jeho používání v raných korejských státech. Na existenci bojových umění na Korejském poloostrově a v přilehlé části Mandžuska v této době můžeme dále usuzovat i na základě archeologických nálezů, mezi nimiž se nacházejí i zbraně, dle zmínek o mnoha válkách čínských pramenech, i na základě existence chanských komandérií, jejichž vliv na kulturu a vojenství společností žijících na těchto územích byl zmíněn výše. Nelze však říci, do jaké míry byly tyto bojové techniky systematizovány a jaký byl jejich technický obsah.

²⁰ IM, Tong-gju, *Hangugŭi čöntchong muje*, Sól: Hangmins, 1990, s. 19.

4. Bojová umění Tří království a Sjednocené Silly

4.1 Kogurjō (37 př. n. l. - 668 n. l.)

Zakladatelem státu *Kogurjō* byl dle mýtů Ko Čumong. V korejských legendách bývá zmiňován jako bájný lukostřelec, který si prý svůj první luk vyrobil ze stébla rákosu už v kolébce. Je pravděpodobné, že již před tradiční datací založení státu *Kogurjō* (37 př. n. l.) existovala na území tohoto státu jistá politická entita. *Kogurjō* vzniklo a vyvíjelo se v kontextu neustálých konfliktů s Čínou a s ostatními státy na Korejském poloostrově, z čehož vyplývá, že potřebovalo silnou vojenskou moc, jež také byla během jeho dalšího rozvoje dále upevňována. Z čínských pramenů vyplává, že Číňané *Kogurjō* vnímali jako agresivní válečnický stát. Z toho lze usuzovat, že v *Kogurjō* byl válčení a vojenskému výcviku přikládán velký význam. Vojenská elita *Kogurjō* se pravděpodobně ani v dobách míru nezabývala žádnými produktivními aktivitami, ale věnovala se výhradně vojenskému výcviku.²¹

Existenci bojových umění v tomto státě dokumentují především fresky a nástěnné malby v hrobkách králů. Malba bojovníka se vyskytuje v hrobce *Samsilčchong* ze 4. století. V hrobce *Mujongčchong* pocházející z 5. století je zobrazen výjev dvou bojovníků užívajících k boji pěsti, je pravděpodobné, že se jedná o některou z forem *subak*. V hrobce *Kakčočchong* (též z 5. stol.), nacházíme malbu dvou mužů v zápasnickém chvatu. Jde o starověkou formu zápasu snad již tehdy nazývanou *kakčō*, což je staré čínské *tiao-ti*.²²

V roce 327 se do *Kogurjō* dostává buddhismus a zároveň je v hlavním městě otevřena konfuciánská škola *Tchāhak*, kde byli děti šlechticů vyučováni čínským klasikům. Později se rozvinuly i provinční výchovné instituce zvané *kjōngdang* (hala s dveřmi na závoru), což byly školy pro děti ze šlechtických rodin, kde se jim dostávalo vzdělání v klasických textech a v oblasti válečných umění s důrazem především na lukostřelbu, dále pak na jezdeckví, šerm i bojové umění beze zbraní. Účelem instituce *kjōngdang* bylo vojensky posílit místní administrativně-vojenské jednotky. Tato instituce tak vychovávala mladé muže v podobném duchu, jako byli vychováváni i *hwarangové* ze státu *Silla*.²³

21 LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 23.

22 I, Kjōng-mjong. *Tchākwōndo*, Sōul: Tāwōnsa, 1997. s. 9.

23 LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 55; 58.

Prameny rovněž zmiňují vojenskou organizaci *sōnbä* (starší),²⁴ kterou zavedl král *Kukčo* (též *Tchädžo*; vládl 53 – 146) a jeho následník *Čchadä* (vládl 146 – 165) a jejímž cílem bylo podpořit centralizaci státu.²⁵ Členem *sōnbä* údajně byl i generál Jōn Käsomun.²⁶

Nejstarším doložitelným pramenem, který obsahuje zmínku o *sōnbä* je *Čosōn sanggosa* (Staré dějiny Koreje)²⁷ sepsaná Sin Čchä-hoem (1880 – 1936), historikem a aktivistou hnutí za nezávislost. V tomto díle lze nalézt i úryvek pojednávající o bojových uměních v *Kogurju*:

„V Songdo (starý název pro Käsong) byl *subak* jednou za soutěží *sōnbä*. *Subak* z *Kogurja* přešel do Číny, kde se z něho stalo *čchüan-fa*, a přešel i do Japonska, kde se z něho stalo *džúdó*. V období dynastie *I* nebyla bojovým uměním (*mupchung*) věnována pozornost a jejich stopy téměř vymizely.“²⁸

Bojová umění Číny, Koreje a Japonska se v průběhu dějin vzájemně ovlivňovala, avšak takovéto zjednodušené vysvětlení tohoto procesu je z historického hlediska zcela chybné. *Subak* je původně čínským termínem pro bojové umění beze zbraně, jež se v Koreji vyskytuje až v pramenech sepsaných za dynastie *I*, a nelze jej použít jako termín pro systémy bojových technik státu *Kogurjō*. V Číně musela bojová umění beze zbraně existovat dávno před založením *Kogurjō* a proces vzniku japonského *džúdó* je mnohem bohatší, než by se zdálo z tohoto úryvku a ve vývoji jeho předchůdce *džúdžucu* jsou vystopovatelné spíše čínské vlivy.

Přesné informace o obsahu bojových uměních v *Kogurjō* nemáme. Boj beze zbraně byl pravděpodobně nazýván *subak*²⁹ - šlo o staré čínské *šou-po*, které již začalo sledovat svou vlastní vývojovou linii. Jiné prameny uvádějí termín *kwōnpak* (pův. čín. *čchüan-po*, tlouci pěští).³⁰

24 Též *čōüisōnin* = poustevníci v oděvu služebníků

25 KIM, Kjong-ni. T'äkwōndo: Its Brief History. *Korea Journal*, Vol. 26, No. 8/1996.

26 Jōn Käsomun (7. stol.) byl jako generál armády *Kogurjō* odpůrcem království *Silla* a čínské říše *Tchang*. Roku 642 provedl v *Kogurjō* národní převrat a u moci byl pak až do své smrti v roce 666. In: I, Kjöng-mjong. *Tchäkwōndo*, Sōul: Tāwōnsa, 1997. s. 9.

27 *Čosōn sanggosa* je kniha popisující nejstarší období korejských dějin od období *Tanguna* po období vzniku Tří království. Byla po částech publikována v *Čosōn ilbo* v r. 1931 a knižně vyšla v nakladatelství *Čongno sōwōn* v r. 1948.

28 O, Čang-hwan. *Tchäkkjōn čōnsu kjobon*. Sōul: Jōng'ōn munhwasa, 2000. s. 37.

29 Informace prý pochází z kroniky *Samguk sagi*. In: I, Kjöng-mjong. *Tchäkwōndo*, Sōul: Tāwōnsa, 1997. s. 9.

30 *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžōn*, Sōul: 1992, díl 8, s. 258.

Nemalý vliv na rozvoj metod boje a válečné strategie měly bezpochyby i válečné konflikty s čínskými dynastiemi *Suej* (581- 618) a *Tchang* (618 – 907) a stejně tak i boje s ostatními korejskými státy, s *Päkče* a se *Sillou*.

V roce 668 je *Kogurjō* rozvráceno vojenskou aliancí, kterou utvořila *Silla* s dynastií *Tchang*.

4.2 Päkče (18 př. n. l. - 663 n. l.)

Z hlediska bojových umění je toto království významné tím, že působilo jako prostředník v přenášení čínské kultury do Japonska. Právě z *Päkče* se do Japonska v 6. století dostává buddhismus a mezi oběma zeměmi panuje čilá obchodní i kulturní výměna. Je možné, že se do Japonska z *Päkče* dostaly i nějaké poznatky týkající se bojových umění. Japonská kronika *Nihon šogi*³¹ se např. zmiňuje o mužích z *Päkče*, kteří na pozvání přijeli do Japonska, kde zápasili s místními mladými muži.³² Japonci z *Päkče* přejali i některé prvky technologie výroby zbraní. Japonské prameny se např. zmiňují o korejském mečíři jménem *Takusó*, který prý v Japonsku žil, již ve 4. století za vlády císaře *Ódžina*.³³

V uvedené kronice *Nihon šoki* je také zmínka o darech japonskému císaři jménem *Kimmei* (vládl 540 – 571), které byly do Japonska poslány králem *Päkče* spolu s žádostí o pomoc proti *Kogurju* a *Sille* a s dopisem doporučujícím buddhismus. Mezi dary byla socha Buddhy Šákjamuniho, několik sůter a také v *Päkče* vyrobený meč.³⁴

Ani v případě tohoto království však nejsou známy podrobnosti o obsahu bojových umění. *Päkče* bylo nakonec dobyté sousední *Sillou* v roce 663.

31 Též *Nihongi*. Byla sepsána v roce 720 n. l.

32 I, Kjōng-mjong. *Tchäkwōndo*, Sōul: Täwōnsa, 1997. s. 25.

33 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 82.

34 Tamtéž, s. 82.

Dále viz. BOHÁČKOVÁ, L. - WINKELHÖFEROVÁ, V. *Vějíř a meč*. Praha: Panorama, 1987. s. 50.

4.3 Silla (57 př. n. l. - 668 n. l.)

Stát Silla, původním jménem *Saro* či *Kjerim*, se vyvinul z kmenového svazu *Činhan* a byl z počátku své existence v porovnání se svými sousedy *Päkče* a *Kogurjó* vojensky slabý a nerozvinutý. Až za vlády krále Námula (356-402) bylo *Saro* transformováno v relativně velký konfederativní stát, jež kontroloval území na východ od řeky Naktonggang. Za vlády krále Čidžunga (vládl v letech 500 – 540) došlo k významnému pokroku v zemědělské technologii, což byl hlavní faktor podporující další změny ve společnosti *Saro*. Jméno státu bylo změněno na *Silla*, roku 503 byl čínský termín *wang* (王, král) přijat pro označení vládce namísto tehdy užívaného domácího termínu *maripkan*. Za vlády krále Pöphunga (vládl v letech 514 – 540) byl dokončen proces strukturalizace centralizovaného státu a buddhismus byl přijat jako oficiální náboženství.

Pro takto centralizovaný stát bylo možno přejít do ofenzívy vůči sousedům a pokračovat v dalším rozšiřování území. V roce 532 dochází k rozšíření o malý státeček *Pon Kaja* a *Silla* dále pokračuje v agresivních útocích vůči svým dvěma sousedům *Päkče* a *Kogurju*. Král Činhung (vládl v letech 540 – 576), synovec krále Pöphunga, zničil státeček *Tä Kaja* a rozšířil území obsazením povodí řeky Han a na severu Hamhüngské nížiny. Boje pokračovaly až do úplného sjednocení většiny Korejského poloostrova aliancí *Silly* a čínské dynastie *Tchang*, která v roce 660 zničila *Päkče* a v roce 668 i *Kogurjō*.

S vývojem *Silly* v centralizovaný aristokratický stát začaly být i vojenské jednotky organizovány na národní úrovni a stejně jako politické instituce byly podřízeny králi. Stejně jako v případě *Kogurja* a *Päkče* máme i v případě *Silly* jen málo konkrétních informací o její vojenské organizaci a struktuře vojenského výcviku. Ačkoliv je jasné, že období Tří království bylo obdobím neustálých válek, musely i v *Sille* existovat systémy bojových technik.

V *Sille* bylo ustaveno šest vojenských divizí *čöng*, každá pro jednu ze šesti provinčních administrativních jednotek *ču*. Tyto divize byly vedeny generály ze společenské třídy *čingol* (pravá kost) a byly složeny z mužů z hlavního města. Takže měly charakter elitních jednotek složených z příslušníků významných rodů. Navíc v *Sille* existovaly jednotky *södang* (prapor přísahy), o nichž se předpokládá, že jejich členy byli vazalové, kteří se dávali do služby jednotlivým velitelům a přísahali jim věrnost. V *Sille*, stejně jako v *Kogurju* a *Päkče*, existoval systém povinné vojenské služby obyvatelstva.

4.4 Hwarangdo

Drtivá většina prací zabývajících se vojenskou organizací *Silly* se zmiňuje o organizaci *hwarangdo* (花郎徒, doslova skupiny Květů-chlapců, přeneseně Výkvět mládí)³⁵, která byla založena za vlády krále Činhunga (vládl v letech 540 – 570). Jednalo se o organizaci religiózně-výchovného charakteru, jejíž účelem bylo vzdělávat mladé aristokraty a připravovat je pro pozdější službu ve státních institucích, ať už šlo o službu civilní nebo vojenskou. Mnoho prací, které se touto organizací zabývají, připisují organizaci *hwarangdo* výhradně vojenský účel, ale analýzy pramenů naznačují, že interpretace instituce *hwarangdo* jako jakési starověké vojenské akademie je jednostranná a z historického hlediska chybná, neboť *hwarangdo* byla aristokratická organizace s rozmanitými účely. Zdůrazňování výhradně vojenského účelu této organizace má vesměs kořeny až v období růstu korejského nacionalismu po roce 1945.³⁶ V pramenech je ve skutečnosti pouze u šesti³⁷ z více než třiceti *hwarangů*, o nichž se dochovaly záznamy, jasná zmínka o tom, že se z nich později v životě stali vojáci. Ačkoliv se v původních pramenech nachází několik pasáží, které naznačují, že součástí výchovy určitých skupin této organizace byla také bojová umění, zápisy o systematickém výcviku *hwarangů* čistě jako skupiny válečníků v nich nejsou obsaženy. Dostupné informace neposkytují dostatečné podklady k interpretaci *hwarangdo* jako výhradně vojenské organizace.

Podle *Samguk sagi*³⁸ bylo *hwarangdo* založeno v roce 576 (37. rok vlády krále Činhunga), ale datum je pravděpodobně chybné vzhledem k tomu, že v téže knize je zmínka o *hwarangu* Sadahamovi popisující události z roku 562, a také s ohledem na informace z *Hwarang segi*³⁹ (Životopisy *hwarangů*), podle níž bylo *hwarangdo* založeno již v roce 540 (1. rok vlády krále Činhunga).

Existují celkem čtyři dochované prameny, které popisují založení organizace

35 Alternativním termínem pro *hwarangdo* je též *pchungwōldo* (風月徒, skupiny větru a měsíce) či *pchungjudo* (風流徒, skupiny větru a proudu). **Nezaměňovat** s *hwarangdo* (花郎道, cesta *hwarang*) což je termín pro označení etosu *hwarang*, příp. název moderního bojového umění, a ne název organizace.

36 PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*. Curzon Press, 1999 (GB). s. 178.

37 Sadaham, Kim Ju-sin, Kwang-čchang, Kim Hüm-un, Kim Jōng-jun a Pu'rjerang

38 Zápisky Tří království. Vydal v roce 1145 konfuciánský učenec Kim Pu-sik.

39 *Hwarang segi* (花朗世記, Životopisy *hwarangů*), sepsal Kim Tā-mun za vlády krále Sōngdoka (vládl v letech 702 – 732) a její kopie, která byla objevena v *Kimhā* v roce 1989, údajně pochází z období vlády krále *Sundžoa* (1800-1834). O několik let později byla také nalezena druhá verze této knihy. Ačkoliv se dosud vedou spory o pravosti těchto děl vneslo jejich objevení nové světlo do výzkumu organizace *hwarangdo*.

hwarangdo: *Samguk jusa*, *Samguk sagi*, *Hädong kosŭngdžön*,⁴⁰ (Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů) a zmíněná *Hwarang segi*. V pasáži ze *Samguk sagi*, která popisuje vznik organizace *hwarangdo*, je uvedeno následující.

Na jaře 37. roku vlády krále Činhunga, (576) byl položen základ *wŏnhwa* (原花, pravé květiny). Král a jeho úředníci byli zpočátku v rozpacích kvůli problému jakým způsobem vybírat talentované lidi. Přáli si, aby se lidé bavili ve skupinách, aby tak mohli pozorovat jejich chování a vybírat z nich ty talentované pro službu.

Proto byly vybrány dvě krásné dívky, *Nammo* a *Čunjöng*, a kolem nich se shromáždila skupina asi tří set lidí. Ale dívky spolu soupeřily. Nakonec pozvala *Čunjöng* *Nammo* k sobě domů, nalévala jí víno, dokud ji neopila a pak ji hodila do řeky. *Čunjöng* byla odsouzena k smrti. Ve skupině vznikly nesváry a byla rozpuštěna.

Poté byli namísto dívek vybírání krásní mladíci, kteří byli nazváni *hwarang*. Byli nalíčení a krásně oděni a různí muži se kolem nich shromažďovali jako oblaka.

Mladíci byli vyučováni v Cestě a spravedlnosti (*toŭi*, 道義), bavili se navzájem hudbou a písněmi a navštěvovali i ty nejvzdálenější hory a řeky. Mnoho může být rozpoznáno o charakteru člověka, když je sledován při těchto činnostech. Ti, kterým se dařilo, byli doporučeni ke dvoru.

Kim Tä-mun ve své knize *Hwarang segi* poznamenává: „Takto z nich byli vybírání schopní ministři a věrní služebníci, a pocházeli z nich dobří generálové a stateční vojáci.“

Čchö Čchi-wŏn (858 – 910) ve svém úvodu k *Nallangbi* (Náhrobní kámen Nallanga) říká: „V zemi je podivuhodná a tajemná cesta zvaná *pchungnju* (風流, vítr a proud). O původu učení se zmiňují Dějiny Nesmrtelných (仙史, *Sŏnsa*). Učení zahrnuje tři učení (konfucianismus, buddhismus a taoismus) a vzdělává mnoho lidí. Je to učení ministra zločinu z Lu (Konfucius), že člověk musí být poslušný rodičům a věrný vládci, učení archiváře z Čou (Lao-c’), že člověk by měl činit nečinění a praktikovat učení beze slov, a je to učení Indického prince (Šákjamuniho), že člověk by se měl zdržet páchání zla a konat dobré skutky.“

40 Životopisy nejvýznamnějších korejských mnichů. Sepsal v roce 1215 mnich Kakhun.

Ling Chu-čcheng z Tchang v *Sin-luo kuo-t'i* (Zápisky o státu Silla) říká: „Ze synů aristokratů byli vybíráni ti krásného vzhledu. Jejich tváře byly nalíčený a byli krásně oděni. Byli nazýváni *hwarang* a lidé v zemi je respektovali.“

V *Hädong kosügdžon* najdeme v podstatě stejnou pasáž jako v *Samguk sagi*, ale je v ní navíc i následující úryvek: „Tato cesta sloužila k usnadnění vlády krále. Podle *Hwarang segi* bylo od *wönhwa* do konce Silly vybráno více než 200 hwarangů, z nichž čtyři (Ansang, Jöngnang, Namnang a Sullang) byli nejmoudřejší.⁴¹

V *Samguk jusa* je pak uvedena následující historka:

„Král Činhüŋ miloval eleganci a fyzickou krásu a věřil v nesmrtelné (*sinsön*) a víly (*sönnjō*). V soutěžích krásy si vybíral krásné panny, kterým říkal *wönhwa* (pravé květiny) a učil je zdvořilosti (悌, *če*), věrnosti (忠, *čchung*), úctě k rodičům (孝, *hjo*) a důvěře (信, *sin*), aby se mohly stát dobrými manželkami a matkami.

Na jedné takové soutěži krásy byly mezi *wönhwa* z počtu tří nebo čtyř set mladých sillských dívek vybrány dvě dívky, Nammo a Čunjöŋg. Čunjöŋg však na Nammo žárlila, a proto ji pozvala na slavnost, kde ji opila silným vínem. Potom ji zavedla na břeh Severní říčky, udeřila ji kamenem a její mrtvé tělo pohřbila do písku. Ctitelé krásné Nammo začali dívku velmi postrádat, a tak začali hledat, ale když ji nemohli najít, zpívali žalostné písně a pak se rozešli. Ale jeden člověk, který byl svědkem zločinu, složil píseň a řekl dětem, aby ji zpívaly v ulicích. Nakonec ctitelé zavražděné krásy její tělo našli na břehu říčky.

Rozzuřený král Činhüŋ nechal Čunjöŋg popravit a vydal královské nařízení, kterým *wönhwa* zrušil. Místo nich pak vytvořil organizaci *hwarang*, do které vybíral mladé šlechtice tělesné krásy a duševních ctností. Věřil, že by mohl království pozvednout tím, že bude vyučovat mladé muže správnému způsobu života. *Hwarang* byli vyučováni pěti hlavním principům mezilidských vztahů [lidskost (仁, *in*), spravedlnost (義, *üi*), zdvořilost (禮, *je*), moudrost (智, *či*) a důvěra (信, *sin*)], šesti uměním [etiketa (禮, *je*), hudba (樂, *ak*), lukostřelba (射, *sa*), jezdeckví (御, *ō*), psaní (書, *sō*) a matematika (數, *su*)], třem učitelským povoláním a šesti způsobům, jak sloužit zemi (zbožný ministr, dobrý ministr, věrný

41 LEE, P. H. *The Lives of Eminent Korean Monks, The Haedong Kosung Chon*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969. str. 68.

ministr, moudrý ministr, ctnostný ministr a čestný ministr). Mladík zvaný Sörwönnang („první mladý“ Söl) byl učiněn vůdcem organizace s titulem *kuksön* (國仙). V Mjōngdžu⁴² byla na jeho památku vztyčena kamenná stéla. Toto byl počátek *hwarang*.⁴³

Hwarang segi dnes známe ze dvou verzí: první je neúplná, končí Kim Ju-sinem⁴⁴ a obsahuje 15 životopisů; druhá, rozšířená, má životopisů 32 a končí Sin-gongem, tedy rokem 678. Do jaké míry jsou obě varianty původní, se neodvažujeme spekulovat; jisté je, že jejich styl i údaje budí dojem staršího textu, než jsou zmiňované kroniky. Dílo se soustřeďuje na nejznámější postavy sillské organizace *hwarang*⁴⁵ a jejich vůdců (*pchungwöldžu* – vrchních *hwarangů*). Struktura jednotlivých biografii vykazuje určité zažité postupy – vždy jsou zmíněni předkové dotyčné osoby a jejich styky popř. vazby na královskou dynastii, důraz je však kladen na peripetie postupu na post vrchního *hwaranga*. *Hwarang segi* obsahuje množství drobných příběhů, popisujících jak schopnosti jednotlivých postav, tak i zákulisí sillského dvora. Mnohé z nich doplňují kroniky *Samguk sagi* a *Samguk jusa* i ve smyslu uvedení zkreslené události na pravou míru.

Hädong kosūngdžön jsou souborem biografii nejslavnějších mnichů korejského starověku, sestavené na královský příkaz v roce 1215 mnichem Kakhunem.⁴⁶ Zřejmě navazují na starší, dnes nedochované životopisy slavných mnichů, a dílo samotné zahrnuje z původně rozsáhlejšího textu pouze dva díly 25 životopisů z doby Tří království a Sjednocené Silly. *Hädong kosūngdžön* mapují počátky buddhismu na Korejském poloostrově a odpovídají standardům čínských buddhistických biografii.⁴⁷

Struktura organizace *hwarangdo*

Organizace *hwarangdo* měla různé formy v různých dobách své existence. V čele celé organizace stál vůdce, jež byl vybírán z několika *hwarangů* a nazýván *pchungwöldžu*

42 Dnešní Kangnūng.

43 IRJÖN. *Samguk jusa*. Sōul: Mjōngmundang, 1987. s. 113 – 114, 344 – 347.

44 Nejznámější korejský vojevůdce z doby Tří království a Sjednocené Silly.

45 Viz dále.

46 O něm se v historických dílech nic bližšího nedozvídáme, podle literárských byl zřejmě spojen se sektou Hwaōm.

47 Na torzovitost díla ukazuje i jeho zdánlivá neúplnost: nenajdeme v něm například nejslavnějšího sillského mnicha Wōnhjoa, zato však mnoho čínských misionářů.

(風月主, pán větru a měsíce) či *kuksŏn* (國仙, státní nesmrtelný).⁴⁸ *Pchungwŏldžu* vedl skupinu hlavních *hwarangŭ*, z nichž každý vedl několik skupin *nangdo* (郎徒, skupina mladíků). V čele každé skupiny pak stál *nangdu* (郎頭, hlava mladíků), přímo podřízený vrchnímu *hwarangovi*.⁴⁹ Počet vrchních *hwarangŭ* v různých dobách činil 3 až 8 mladíků a jak naznačuje *Hädong kosŭngdžŏn*, jejich celkový počet během celé historie Silly nepřesáhl dvě stě. Počet *hwarangŭ* ve skupinách *nangdo* byl od několika set do několika tisíc.

Stoupenci moderního *hwarangdo* či jeho údajné odvozeniny *musado* tvrdí, že v období *Silla* také existovali bojovníci *sulsa* (術師, učitel technik), což měla být jakási elita *hwarangdo* skládající se ze speciálně vybraných a vycvičených bojovníků fungujících jako špióni (na způsob pozdějších japonských *nindžů*). Žádné historické prameny ani odborná literatura však tyto informace nepotvrzují, a tak lze tyto informace považovat za marketingový trik zakladatele moderního *hwarangdo* I Ču-banga.

Hwarang segi také obsahuje životopisy následujících *pchungwŏldžu*, vůdců skupin *hwarangŭ*, od roku 540 do rozpuštění této organizace v roce 681.⁵⁰

Účel *hwarangdo*

Co se týká účelu organizace *hwarangdo*, tak z výše uvedených úryvků ze *Samguk sagi* a *Samguk jusa* zcela jasně vyplývá, že jejím účelem nebyl výhradně vojenský výcvik mladých šlechticů, jak se často uvádí, ale jednoduše jejich vzdělávání, které sloužilo jako příprava pro pozdější služby ve státní správě, ať už civilního nebo vojenského charakteru. Ideologickým základem vzdělání byla podle těchto pramenů směs konfucianismu, buddhismu a taoismu. Praktické předměty zahrnovaly takzvaných šest umění: etiketu, hudbu, psaní, matematiku, lukostřelbu a jezdeckví.

O původním účelu organizace *hwarangdo* se lze dočíst i ve zmíněné *Hwarang segi*. Podle této knihy byl původní účel *hwarangdo* religiózní. V knize jsou skupiny *hwarangŭ* definovány jako skupiny nesmrtelných (仙徒, *sŏndo*) a dále se v ní uvádí, že měli na starosti obřady v nejvyšší *sillské* svatyni *singung* (神宮) a také provádění obřadů zasvěcených duchu Nebes *čchŏnsin* (天神) na vrcholcích hor. To jen potvrzuje, že

⁴⁸ *Kuksŏn* byl také někdy nazýván *hwadžu* (mistr květina).

⁴⁹ Organizace byla ve skutečnosti mnohem komplikovanější, existovalo několik tříd *nangdu* i *hwarang* apod.

⁵⁰ Tabulka 2: Genealogie *pchungwŏldžu* – viz. Přílohy

organizace *hwarangdo* měla také religiózní charakter s kořeny v taoismu a šamanismu.

Na základě *Hwarang segi* se lze domnívat, že za různých vůdců byl kladen různý důraz na jednotlivé činnosti *hwarangů*. K jistému posunu k vojenskému významu organizace například došlo v průběhu osmdesátých či devadesátých let 6. století za vůdce Munnoa. Že jde právě o něj, lze usuzovat na základě vytvoření sekce vojenských záležitostí v rámci organizace *hwarangdo* a také na základě úryvku z *Hwarang segi*, který říká, že: „Munnovi *nangdo* měli v oblibě vojenské záležitosti a byli silného ducha.“ Rovněž se uvádí, že dvanáctý *kuksŏn* Pori se naučil od Munnoa šermu.⁵¹

Na základě této struktury organizace si můžeme udělat přesnější představu o charakteru *hwarangdo*. Zatímco z obecných informací obsažených v *Samguk jusa* by se zdálo, že všichni členové organizace byli vzděláváni stejným způsobem, detailní informace z *Hwarang segi* naznačují, že se organizace skládala z několika skupin s různými účely.

Co se týká umění *hwarangdo*, tak bohužel kromě zmínky o lukostřelbě a jezdeckví v *Samguk jusa* a o šermu v *Hwarang segi* neexistují žádné historické záznamy, které by ukázaly, jakou roli v této organizaci hrál jejich nácvik. Ani není zcela jasné, zda tyto aktivity byly součástí výchovy všech členů organizace, či jen členů sekce vojenských záležitostí. Všechny práce, které uvádějí, že bojová umění byla integrální součástí výchovy *hwarang* a všech jejích skupin, a které se snaží *hwarangdo* interpretovat jako výhradně vojenskou organizaci, pocházejí až z 20. století. Vzhledem k tomu, že období Tří království bylo dobou četných válečných konfliktů a válečná umění byla nutnou součástí všeobecných znalostí šlechtické šlechty, je možné, že kromě uvedené lukostřelby, jezdeckví a šermu byla součástí výcviku *hwarang* i nějaká jiná bojová umění. Nicméně z pramenů vyplývá, že při výchově *hwarangů* byl důraz kladen především na takový druh vzdělání, který je měl všeobecně připravit na různé druhy služeb ve státní správě, a ne výhradně na vojenskou kariéru.⁵²

Bojová umění *hwarangů*

V některých pracích jsou specifikována jména bojových umění *hwarangů* a jejich

51 Tabulka 3: Struktura *hwarangdo* za vůdce Munnoa. – viz. Přílohy.

52 Interpretace *hwarangdo* jako výhradně vojenské organizace či dokonce jako ekvivalent pozdější třídy *buši* (武士, samurajů) ve feudálním Japonsku je nesprávná a neudržitelná.

skupin.⁵³ Například v Sin Čchä-hoově *Čosön sanggosa* (朝鮮上古史) z roku 1931 lze najít následující úryvek:

„Systém *kuksön* či *hwarang* byl vytvořen za krále Činhünga po vzoru *sönbä* za Kogurjō (...) *Sönbä* při festivalu *sinsudu* předváděli *subak*, šerm, lukostřelbu, *tökkjön'i* (tchäkkjön), *ssirhüm* (*ssirüm*)....“ +/33 DP/

Na základě tohoto úryvku, který pochází z knihy, jejíž věrohodnost a informační hodnota byly zpochybněny výše, mnoho autorů chybně usuzuje, že zmíněná bojová umění byla součástí výcviku *hwarangů*.

Herbert Grudzenski, zakladatel *musado*⁵⁴, rovněž uvádí existenci tří bojových umění období Silla: *sado* (*sado musul*, *sadosulböp*) zahrnující způsob boje beze zbraně i pomocí primitivních zbraní, *kungdžung musul* (palácové bojové umění) a *pulgjo musul* (bojové umění buddhistických mnichů) přinesené z Číny. Tato bojová umění měla být technickou výbavou *hwarangů*.⁵⁵ S tím, jak bylo hnutí *hwarang* (zejména jeho sociální fenomén) nacionalizováno, i jejich ideologie byla formulována tak, aby naplňovala potřeby výchovy vůdců království.

Hwarangové také často pobývali v horských útočištích za účelem modliteb a kultivace mysli (*sujang*). Buddhistická meditace a pobyty v horách⁵⁶ pak měly za cíl mladé šlechtice připravit k boji psychicky, zocelit jejich vůli, zlepšit jejich (v boji tolik důležitou) schopnost koncentrace, a vůbec celkově zlepšit jejich psychickou i fyzickou odolnost.⁵⁷

Od *hwarangů* se očekávalo, že se v dobách války stanou statečnými vojáky a veliteli a v dobách míru věrnými úředníky a pomocníky krále. Vláda přísně trestala bez ohledu na společenské postavení kohokoliv, kdo *hwarangy* urazil, či poškodil. *Hwarangové* sami pak brzy dosáhli velmi vysoké společenské prestiže. Lidé na ně hleděli jako na vtělení *Maitréji* (Buddha budoucího věku, kor. *Mirük*, který sám dosáhl buddhovství a odložil vstup do nirvány, aby pomáhal ostatním dosáhnout spasení).

53 U těchto vojenských uměních nešlo pouze o složku bojovou, byla také spojena i s duchovními cvičeními, meditacemi, pobytem v horách atp.

54 Moderní bojové umění.

55 Klasifikaci korejských bojových umění zavedl až v roce 1958 Sō In-hjök, zakladatel *kuksul* (國術).

56 *Čchangnjök* = tradiční korejská metoda výcviku založená na pobytu adepta v izolaci v neobývané divočině.

57 Moment sbližování buddhismu a bojových umění je ve všech zemích Dálného východu počátkem vytváření etiky bojového umění a rovněž počátkem vnímání bojového umění jako prostředku sebezdokonalování.

Kodex hwarangdo

Mnoho prací o organizaci *hwarangdo* se také zmiňuje o zavedení takzvaných „pětí světských příkazů“ (*sesok ogje*) jako etického kodexu *hwarangdo* buddhistickým mnichem jménem Wŏngwang pŏpsa (učitel dharmy Wŏngwang), který žil za vlády krále Činpchjŏnga (vládl v letech 579 – 631). Ve skutečnosti však tyto světské příkazy nebyly zamýšleny výhradně pro *hwarangy*, jak se často uvádí, ačkoliv Wŏngwang pŏpsa mohl mít jistý vztah k *hwarangdo* již proto, že jeho otcem byl údajně Ihwarang, čtvrtý *pchungwŏldžu*.

Kronika *Samguk jusa* popisuje historku zavedení *sesok ogje* následovně:

„V knize *Samguk jŏrjŏn* je psáno, že Kŭsan, venkovský šlechtic ze Sarjangbu, měl přítele jménem Čchunhang. Když si spolu jednoho dne povídali, jeden z nich řekl: ‚Máme-li se pohybovat ve slušné společnosti, musíme se naučit, jak se správně a čestně chovat, abychom se na sebe nepřivodili hanbu.‘ Slyšeli, že mnich Wŏngwang se právě vrátil z Číny a že žije nedaleko kláštera Oblačné brány (Unmunsa).

Spolu pak věhlasného mnicha navštívili a požádali ho, aby jim dal zlatou poučku, která by vedla jejich jednání po celý život. Wŏngwang odpověděl: ‚V buddhismu existují příkazy pro bódhisattvy (*posalgje*), ale protože jste ‚královi služebníci‘, stěží byste je mohli dodržet, protože byste se museli stát mnichy. Existuje však také ‚pět světských příkazů‘ (世俗五戒, *sesok ogje*), které jsou:

1. Věrně sloužit králi (事君以忠, *sagun'ičchung*)
2. Se synovskou úctou sloužit rodičům (事親以孝, *sačchin'ihjo*)
3. Mít důvěru k příteli (交友以信, *kjoujusin*)
4. Neustupovat v boji (臨戰無退, *imdžŏmutchŏ*)
5. Zabíjet živé tvory vybíraje si (殺生有擇, *salsängjutchäk*).

Tyto příkazy byste měli dodržovat bez nejmenšího opomenutí.‘

Kŭsan řekl: ‚Rozumíme všem příkazům, ale nevíme, jak zabíjet živé tvory vybíraje si.‘

Wŏngwang odpověděl: ‚To znamená nezabíjet živé tvory během šesti dnů očisty⁵⁸ ani během jarních a letních měsíců. Nezabíjet domácí zvířata jako jsou koně, dobytek, drůbež a psi. A nezabíjet malé ryby ani jikry. Navíc by se neměla zvířata zabíjet pro jídlo, aniž by to bylo nezbytně nutné. Toto je pět světských příkazů.‘

Kŭsan a jeho přítel se zavázali, že tyto příkazy budou dodržovat bez pochybení. O několik let později byli povoláni do zbraně a vykonali mnoho statečných činů.⁵⁹

⁵⁸ Tj. šest dní v každém měsíci, během kterých byly vykonávány buddhistické obřady.

⁵⁹ IIRJŌN *Samguk jusa*, Sŏul: Mjŏngmundang, 1987. s. 131, 385 – 386.

Termín „královi služebníci“⁶⁰ je ve většině prací často svévolně zaměňován za termín „*hwarang*“ a uvedená pasáž je pak chybně interpretována tak, že Wŏngwang pŏpsa vytvořil pět světských příkazů a předal je *hwarangŭ* jako základ jejich morální výchovy. Ve skutečnosti pět světských příkazů nebylo vytvořeno výhradně pro *hwarangy* a ačkoliv mohly být součástí jejich učení, žádné historické prameny je nedávají do přímé souvislosti s *hwarangdo*.

Ideologie a vyznání *hwarangŭ*

V době království Silla existovala tzv. „tři učení“ (*samgjo*); konfucianismus, buddhismus a taoismus. Je zřejmá vzájemná synkreze těchto nauk a neméně opodstatněný je zde vliv původního náboženství, nelze ho však specificky označit přímo jako šamanismus (*mugjo*). Přesnější je termín *singjo* - jež zahrnuje spojení víry v božstva, duchy a jejich uctívání (nebo *sŏngjo*, víra v personifikovaná božstva a jejich kultu).⁶¹

Organizace *hwarangŭ* měla ve svých zásadách prvky buddhismu, konfucianismu a taoismu. *Hwarang* ovšem mohl zastávat též funkci zaříkavače či exorcisty. Jako zaříkavač mohl zprostředkovávat lidem vůli Nebes a naopak vyjevovat Nebesům jejich přání. V době, kdy v Sille už náboženské rituály nebyly součástí povinností vladaře, který za rituály sice zodpovídal, ale přímo je neprováděl, se mohl této povinnosti zhostit právě některý z *hwarangŭ*. Součástí výchovy *hwarangŭ*, v níž se zdůrazňuje vojenský prvek, byla i povinnost učit se nejruznější zařikávání a v dochovaných kronikách jsou na několika místech zmiňováni jako zařikavači.

Za oficiální náboženství v Sille byl přijat buddhismus. Stal se jednotícím ideologickým principem, podporujícím stát a zároveň státem podporovaným, tzv. *hoguk pulgjo* (stát ochraňující buddhismus), představa jednoty věřících, všech poslušných učení Buddhy, a jednoty celého národa, kde všichni oddaně slouží králi.

Propojenost buddhismu se státními zájmy je patrná i u *hwarangŭ*. Víra, že buddha

⁶⁰ V originále *sinha* (臣下) – vládní úředník, ministr, služebník.

⁶¹ Nejstarší kultury vstřebaly totemismus a animismus, proto nelze hovořit přímo a jednoznačně o šamanismu. Zachovaly si svou podstatu a dokázaly po staletí koexistovat s novými naukami (tedy se *samgjo*). *Singjo* je založena na víře v božstva, na jejich uctívání, a na ctění zejména kosmických těles (Slunce, Měsíce, hvězd), hor, řek, stromů a skal.

Maitréja (kor. *Mirŭk*)⁶², buddha budoucnosti, prošel na půdě Silly řadou převtělení ve formě slavných válečníků *hwarang*. Tato víra měla bezesporu vliv na smýšlení obyvatel Silly o organizaci *hwarang*, která tímto získávala ještě větší respekt okolí. Obecně se také věřilo, že královský rod je odvozen od Šákjů, tedy přímo od historického Buddha Šákjamuniho, a *hwarangové* byli tedy ztotožňováni s již zmíněným Maitréjou. Vliv buddhismu na organizaci *hwarang* je zřejmý též z kodexu, kterým se *hwarangové* řídili. Kodex vycházel z etického poučení pro světské osoby a byl sestaven buddhistickým mnichem Wŏngwangem jakožto pět světských příkazů (*sesok ogje*)⁶³, které byly vlastně přijaty jako pravidla pro obecnou morálku.

V ideologii *hwarangů* zaujímaly důležitou roli písně *hjangga*. Z těch které se dochovaly z doby Silly a Sjednocené Silly lze některé jednoznačně považovat za rituální. Žánr *hjangga*,⁶⁴ který by se dal také charakterizovat jako přechod od šamanských zaklínadel k buddhistickým modlitbám, často používali *hwarangové* nebo buddhističtí mniši vyzývající božstva k zásahu do lidských záležitostí. V každém případě měla *hjangga* nastolit harmonii mezi Nebesy a Zemí, respektive uvést do pořádku každé vybočení z normy. Hudba, těsně spjatá s poezií, je rovněž naplněna náboženskými podtóny – obřadní zpěvy a tance, které doprovázely modlitby *hwarangů* za blaho země, jsou toho dokladem.

Novým směrem buddhismu v době pozdní Silly byl *sŏn*⁶⁵ (čín. čchan, jap. zen). *Sŏn*, meditativní učení, bylo v protikladu ke *kjo*, doktrinárnímu učení, které do té doby v Sille převládalo. Podle *sŏn* nemusí být víra založena na psaném slově, ale důraz se klade na to, že každý jedinec může odhalit podstatu přirozenosti své mysli pomocí meditace. Tato metoda pak mohla způsobit náhlé osvícení, přímé, intuitivní porozumění své lidské podstatě, podstatě buddhy za pomoci učitele a dlouhého výcviku.⁶⁶

Zánik hwarangdo

Organizace *hwarangdo* se stala významnou silou v bojích o sjednocení Korejského poloostrova roku 663, kdy spojená vojska Silly a dynastie Tchang dobyla Päkče a roku 668 rozdrtila Kogurjŏ. Z řad *hwarangů* se na tomto sjednocení podílel například i známý

62 Legenda o vtělení Maitréji – viz. Přílohy

63 Viz. kapitola: Kodex *hwarangdo*

64 Více viz. kapitola: *Hjangga* – písně a básně *hwarangů*

65 *Sŏn* uvedl do Koreje v 7. století mnich Pŏmnang

66 Zenové školy a jejich vliv byly však patrnější až v době Korjŏ.

generál Kim Ju-sin.

Lze shrnout, že *hwarangdo* byla významná organizace, jejímž účelem bylo vychovávat mladé šlechtice pro jejich budoucí státní – civilní nebo vojenskou službu, a tím přispívala k centralizaci a organizaci státu. Organizace byla rozpuštěna v prvním roce vlády krále Sinmuna (681) poté, co 27. *kuksŏn* Hŭmdol, manžel Kim Ju-sinovy dcery Čin'gwang, vedl vzpouru, v níž mu napomáhal určitý počet *hwarangů*.

Po dobách mohutného a kulturního rozvoje a prosperity království Silla postupně moc královského dvora slábne ve prospěch místních bohatých feudálů, roste bohatství a moc buddhistických klášterů a mniši se stále více angažují v politice. *Hwarangové* ztrácejí svá výsadní postavení i vojenskou a politickou moc. Organizace se rozpadá. Později došlo k pokusům o její znovuoživení, ale nová organizace neměla zcela žádný vztah k vojenským záležitostem. Ke konci období Sjedené Silly pak slovo *hwarang* přestalo být zcela užíváno ve svém původním významu a v období po zániku organizace, zejména za dynastie I, mělo význam šaman, playboy, či dokonce prostitut.⁶⁷ S vlnou nacionalismu po skončení Druhé světové války pak došlo k historické dezinterpretaci *hwarang* a nadsazování jejich vojenského významu.

⁶⁷ PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*. London: Curzon Press , 1999 (GB). s. 178.

4.5 Sjedená Silla (668 – 935)

Roku 663 spojená aliance armád království *Silla* a dynastie *Tchang* dobývají *Päkče* a o pět let později je rozdrveno *Kogurjō*. *Silla* pak vojenskou silou překazila plány *Tchangů* učinit z poloostrova čínskou provincii a nakonec s dynastií *Tchang* ustavila mírové vztahy. Dochází ke sjednocení poloostrova pod vládou Sjedené *Silly*. Na sjednocovacím procesu se významně podíleli i příslušníci *hwarang*, např. generál Kim Ju-sin. Dalších několik let jsou v *Sille* přítomny čínské jednotky a i po jejich odchodu trvá kulturní vliv říše *Tchang*. *Silla* v roce 685 výměnou za uznání politické autonomie uznává svou trvalou podřízenou roli vůči *Tchangům*.

V následujících dvou stoletích prosperity odchází mnoho Korejců do Číny studovat buddhismus a i z Číny přicházejí buddhističtí učitelé. Korejci však v Číně studují i *tchangské* vojenství, především *tchangskou* strategii a klasické vojenské knihy, pravděpodobně i *wu-šu*, které bylo za *Tchangů* povinnou součástí vojenského výcviku.⁶⁸ Díky všem těmto faktům se do *Silly* dostává i mnoho nově rozvinutých čínských bojových umění, která zahrnují jak metody boje holou rukou *čchüan-fa*, tak i metody boje se zbraněmi. Samotný termín *čchüan-fa* (kor. *kwönpöp*) se v Koreji rozšiřuje až později (snad během období *Korjō*, ale určitě je znám v *Čosön*). V této době je ještě pravděpodobně užíváno termínu *subak*.

Většina prací o korejských bojových uměních se snaží jejich existenci v tomto období doložit sochou *bódhisattvy* zvaného *Kūmgang jōksa* (Diamantový bojovník, sans. *Vadžrapani*) ve skalním chrámu Sökkuram u Kjōngdžu. Bojové pozice nacházíme rovněž vyobrazené na kamenné pagodě kláštera Punhwangsa, kde jsou sochy dvou tzv. „laskavých králů“ (*inwang*). Mnoho autorů považuje tyto sochy a reliéfy za doklad existence specificky korejských bojových umění *Silly*.⁶⁹ Sochy jsou však postavami buddhistického pantheonu, které s bojovými uměními nemají nic společného. Navíc je možné je najít ve všech zemích Východní Asie, takže není ani možné je považovat za korejský fenomén.

Ve skutečnosti se v pramenech o Sjedené *Sille* (stejně tak v pramenech o Třech královstvích) nedochovaly žádné konkrétní informace o technickém obsahu bojových

⁶⁸ Jedním z takových mužů byl např. Kim Am (8. stol.), známý sillský astronom a astrolog, který v Číně studoval okultní praktiky a jin-jangovou doktrínu, také ovšem *tchanské* vojenství. Je známo, že během své služby v armádě, kde působil jako velitel několika jednotek, učil své muže vojenské strategii. In: LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 85.

⁶⁹ Mnoho autorů dovádí tuto myšlenku ad absurdum tvrzením, že tito bojovníci praktikují *tchäkkjōn* či *tchäkwōndo*.

umění či o jejich praktikování v tomto období. Vzhledem k bohaté kulturní výměně, která panovala mezi Sillou a dynastií Tchang, však lze uzavřít, že v tomto období dochází k ovlivnění domácích bojových umění čínskými styly.

Po dobách mohutného kulturního rozvoje a prosperity království *Silla* postupně moc královského dvora slábne ve prospěch bohatých feudálů, roste bohatství a moc buddhistických klášterů a mniši se neustále angažují v politice. Bojovníci *hwarang* ztrácejí svoji vojenskou sílu, až se nakonec rozpadli v „dezorganizované bandy vojenských nedouků, které často vedli homosexuálové“.⁷⁰

Politická nestabilita vedla nakonec k založení malých států Pozdní *Päkče* (v roce 892) a pozdní *Kogurjō* (v roce 901). Roku 918 Wanggōn uchvacuje moc v Pozdním *Kogurju* a zakládá království *Korjō*. Situace se pro sillského krále stává natolik neudržitelnou, že se vzdává trůnu ve prospěch Wanggōna. Ten v roce 936 porazil Pozdní *Päkče* a sjednotil tak celé území dřívější Sjednocené Silly pod svou vládou.

70 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 83.

5. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Wej a Tchang

5.1 Dynastie Severní Wej (386 – 535) a Bódhidharma

Z velkého množství států, které se v Číně vynořily po pádu dynastie *Pozdní Chan* (23 – 221) a na které byly Čína rozdrobena během tzv. období Šesti dynastií (222 – 589), je dynastie *Severní Wej* zajímavá tím, že právě na jejím území se nakonec podle legendy usadil známý indický mnich Bódhidharma.⁷¹

Jeho životopisná data jsou sporná. Narodil se kolem poloviny 5. stol., snad roku 440, v Káňčí v království Pallava na jihovýchodě Indie. Jako třetí syn krále Simhavarmana⁷² patřil do kasty kšátrijů – válečníků, později se však stal mnichem. Jeho učitel Prádžňádhára ho poslal šířit Buddhovo učení do Číny. Bódhidharma po tříletém putování po moři dorazil v roce 475 do jižní Číny, kde v to době vládla dynastie *Liou Sung*.⁷³ Později se vydává na sever a přibližně od roku 490 pak pobývá na území dynastie Severní Wej.⁷⁴ Později se usadil v klášteře Šao-lin, který nechal císař Siao-wen postavit v roce 496 pro jiného indického mnicha známého jako Pa-tchuo.⁷⁵

Podle legendy meditoval Bódhidharma po devět let v jeskyni nedaleko kláštera. Jeho slavným žákem se stal Chuej-kche. Poté, co mu předal svoji linii, umírá Bódhidharma na podzim roku 528.⁷⁶

71 Čín. Ta-mo, kor. Talma, jap. Daruma. Za jméno se přidává titul „velký učitel“, čín. *ta-š'*, kor. *täsa*, jap. *taiši*.

72 Též Sugandhu.

73 Podle Tao-süanovy knihy *Záznamy o předání světla* z r. 1002 dorazil Bódhidharma na jih (dyn. Liang) až kolem r. 520. Podle stejného pramene se také mezi tehdejšími císařem Wu a Bódhidharmou odehrál známý rozhovor, kdy císař nechápe šunjavádové stanovisko Bódhidharmovy filozofie, a tak učitel odchází na sever.

74 Podle jiné Tao-süanovy knihy *Pozdější životy vybraných mnichů* Bódhidharma vysvětlil mnicha Šeng-fu, o němž je známo, že se přestěhoval kamsi na jih po r. 494, kdy bylo sídlo dynastie vládce Siao-wen přestěhováno z Pej-t'ingu do Luo-jangu. Bódhidharma tedy musel na území dyn. *Severní Wej* pobývat před touto událostí.

75 Původní *Šao-lin-s'* (klášter Mladý les) leží na severozápadě okresu Teng-feng nedaleko města Luo-jang v horách Sung-šan v dnešní provincii Che-nan, která se rozprostírá v oblasti středního a dolního toku Žluté řeky. (V Číně však existuje více klášterů tohoto jména. Uvedený klášter je později označován jako „severní“.) Přesné datum příchodu Bódhidharmy do tohoto kláštera není známo. V úvahu připadá doba kolem r. 520.

76 BÓDHIDHARMA. *Zenové učení Bódhidharmy*. Olomouc: Votobia, 1997. s. 7.

Bódhidharma je především označován za zakladatele čchanové (zenové) školy buddhismu. Pro nás je významné, že tradice připisuje Bódhidharmovi vytvoření série fyzických cvičení pro šaolinské mnichy, která byla nazvána *š'-pa luo-chan-šou* (osmnáct rukou luo-chan).⁷⁷

Účelem tohoto cvičení bylo zlepšit fyzickou kondici i zdravotní stav mnichů, stejně jako zlepšit jejich schopnost koncentrace na meditační cvičení. *Š'-pa luo-chan-šou* se pak stalo základem či inspirací pro pozdější zavedení šaolinského bojového umění. Souhrn stylů tohoto kláštera je zahrnut pod termínem *šao-lin-čchüan* (kor. *sorimkwŏn*, pěst/styl Mladého lesa).⁷⁸

Později se rovněž rozvinulo mnoho metod boje zbraněmi, které zahrnovaly hole, meče, šavle, kopí, dýky, halapartny, řetězy, sekery, dvojdílné a trojdílné tyče, atd. Mnoho z těchto metod boje se v průběhu staletí rozšířilo po celo Číně i do ostatních zemí Dálného východu včetně Koreje. Klášter Šao-lin je centrem vývoje čínského bojového umění i v současnosti.

5.2 Dynastie Tchang (618 – 907)

Během vlády této dynastie zaznamenala čínská bojová umění velký rozmach. Za vlády prvního císaře Wu-t'iho (vládl 618 – 626) proslavilo šaolinské bojové umění třináct mnichů z tohoto kláštera (mezi nimi byli Č'-cchao, Chuej-jang a Tchan-sung), kteří na panovníkovo vyzvání pomáhali porazit Wang Š'-čchunga, jež se snažil ustavit separátní režim. Od té doby se klášter Šao-lin stává ústředním centrem vývoje čínských bojových umění.⁷⁹ I nadále jsou mniši z tohoto kláštera zváni k účasti na nejrozličnějších vojenských akcích a tak se podíleli na utváření čínské historie. Za vlády Tchangů také dochází k zavádění povinné výuky bojového umění v tchangské armádě, ačkoliv jeho znalost není vyhrazena pouze profesionálním válečníkům.

Během tohoto období se pro bojová umění neužívající zbraní rozšiřuje termín *čchüan-fa* (kor. *kwŏnpŏp*, jap. *kenpó*, metoda pěsti). To však neznamena, že by adepti

⁷⁷ Termín *luo-chan* (sans. *Arhat*) označuje Buddhovy žáky. Přesný obsah těchto cvičení není znám, pravděpodobně šlo o nějaký druh jógových cviků. Jiné prameny poukazují na to, že Bódhidharma jako člen kasty *kšátrijů* znal i indickou metodu boje beze zbraně zvanou *vadžra-musti* (sevřená pěst jako zbraň) a že to mohla být ona, kterou zavedl. Od této doby je podle tradice datován počátek rozvoje bojových umění v klášteře.

⁷⁸ Podle tradice byl tento styl založen na imitaci pohybů zvířat: tygra, jeřába, draka, hada a leoparda. Pravděpodobně je však toto dělení otázkou pozdější doby.

⁷⁹ DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 16.

užívali v boji pouze sevřených pěstí. Šlo o technicky neobyčejně bohaté umění využívající údery pěstí, otevřenou dlaní, hranou ruky, konečky prstů, lokty, hlavou, ramenem, spoustou druhů kopů, tlaky a údery na citlivá místa (šlo o akupunkturní body), páčení kloubů, podmety, porazy, přehozy, hody aj. Důraz však byl kladen i na metody boje zbraněmi – existuje nepřeberné množství nejrozumnějších zbraní zahrnujících několik typů holí, kopí, halaparten, mečů a šavlí, seker, kladiv, kovových bičů aj.

Zatímco pod termínem *čchüan-fa* obvykle rozumíme pouze boj beze zbraně, souhrn bojových aktivit zahrnující i metody užívání uvedených zbraní je označován termínem *wu-šu* (kor. *musul*, válečné dovednosti, bojové umění). *Wu-šu* a *čchüan-fa* se později šíří po celé Číně i do dalších zemí Dálného východu, kde silně inspirovala rozvoj místních bojových umění. Na samotném území Číny pak dochází k technickému odlišování stylů severu a jihu. Zatímco severní styly využívají rozmáchanější pohyby, vyšší postoje a ve větší míře kopy, styly jižní jsou statictější, používají úspornější pohyby a pestrou paletu technik rukou.⁸⁰

V době dynastie Tchang rovněž pokračoval vývoj zápasnických technik. Zápas byl označován termínem *sian-pchu* (kor. *sangbak*, vzájemně se tlouci, vzájemně zápasit silou).⁸¹ I ten se šíří a technicky obohacuje místní druhy zápasu po celé oblasti Dálného východu. Samotný termín *sian-pchu* (kor. *sangbak*, jap. *sumó*) je v Japonsku pro označení zápasu užíván dodnes.

80 Když docházelo k přejímání *čchüan-fa* mezi Korejci, byly přejímány styly severní. Styly jižní se staly zdrojem pro vytvoření *karate* na Okinawě. Současné upřednostňování technik kopů v *tchäkwöndo* však není zapříčiněno jejich vývojem na bázi severních stylů *čchüan-fa*, hlavním zdrojem techniky *tchäkwöndo* je paradoxně právě *karate*.

81 Poprvé se tento termín vyskytuje v čínském překladu Lotosové sůtry. In: ŠEBEJ, F. *Karate*. Bratislava: Šport, 1999. s. 6.

6. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Sung a Jüan

6.1 Dynastie Sung (947 – 1279)

O vývoji bojových umění za vlády této dynastie uvádí literatura jen velmi málo informací. Podle tradice se o vytvoření jednoho z nejstarších stylů čínského bojového umění, tzv. *čchang-čchüan* (kor. *čangkwŏn*, dlouhá pěst), zasloužil sám první císař této dynastie – císař Čao Kchuang-jin.⁸² Styl měl údajně 32 forem. V téže době měl Čchen Si-i z Chua-šanu vytvořit styl *liou-che-čhüan* (kor. *jukhapkwŏn*, styl šesti souladů). Rovněž prý *sungský* generál Jüe Fej vytvořil styl *sing-i-čchüan* (kor. *hjŏngŭikwŏn*, styl formy a vůle).⁸³ Nakolik však tato tradiční data odpovídají skutečnosti nelze přesně říci.⁸⁴

V období dynastie *Sung* rovněž pokračuje praktikování zápasu, který je v této době nazýván *pchaj-čchang* (prodloužené tlučení).⁸⁵

6.2 Dynastie Jüan (1234 – 1368) a Čang San-feng

Za dynastie Jüan je vývoj čínských válečnických umění do jisté míry ovlivněn Mongoly. Ti do Číny (též do Koreje) uvádějí své taktiky velkých jízdních celků, vlastní způsob střelby lukem z koně a typicky mongolský dlouhý křivý meč. Zároveň jsou techniky čínského zápasu ovlivněny technikami zápasu mongolského. Rozvoj bojových umění však i nadále zůstává v rukou Číňanů, kteří jejich šíření považují za projev vlastenectví. Význam má také zakládání tajných společností. První mezi nimi je známá *Paj-lien-t'iao* (Společnost bílého lotosu), která byla založena ve 14. století a její kořeny jdou údajně až k *Šao-linu*.⁸⁶

82 Jako mladý pobýval nějakou dobu v klášteře Šao-lin. Později, poté, co se stal císařem, svolal ke dvoru z celé země slavné bojovníky a na základě spolupráce s nimi vznikl zmíněný styl, zvaný rovněž *Tchaj-cu čchang-čchüan* (dlouhá pěst Zakladatele). In: KINDŽŮ, A. Pokkŏn sorimkwŏn immun (sorim hakkŏn = iptonghak). Sŏul: Čŏnwŏn munhwasa, 1985. s. 8.

83 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 17.

84 Některé prameny se zmiňují o tom, že buddhistický mnich Ta Cun-šen založil v obd. dyn. Sung druhý klášter Šao-lin, a to v provincii Fu-t'ien. K založení tohoto kláštera, který se v obd. dyn. Čching stal rovněž významným centrem *čchüan-fa*, a sice jeho jihočínských variant (*nan-čchüan*, kor. *namkwŏn*, jižní pěst/styl), došlo však již za Čchingü. In: ŠEBEJ, F. *Karate*. 1. vyd. Bratislava: Šport, 1990, 159 s. ISBN 80-7096-077-9. s. 8.

85 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 52.

86 VÁGNER, I. *Asijská bojová umění*. Praha: Magnet-Press, 1992. s. 26.

Paj-lien-t'iao je původní název buddhistické školy dnes známé jako škole Čisté země (Čching-tchu, kor.

Během vlády dynastie Jüan podle tradice dochází k dalšímu velmi významnému rozvoji *čchüan-fa*. Taoistický mnich Čang San-feng žijící v horách Wu-tang po nějaké době studia šaolinského bojového umění (*šao-lin-čchüan*) zakládá originální styl, který se později stává základem pro všechny školy bojových metod souhrnně nazývané *nej-t'ia* (kor. *näga*, vnitřní styl) v protikladu k *waj-t'ia* (kor. *öga*, vnější styl). Zatímco metoda šaolinského *waj-t'ia* je založena na upřednostňování útoku a tvrdého silového tréninku a její přímé pohyby jsou typické rychlostí a dynamikou, metoda *nej-t'ia* spočívá ve vypracování dokonalé obrany využívající sílu soupeře. Její jemné, spíše kruhové pohyby se vyznačují klidem a vláčností a jejich účelem je získání dokonalého smyslu pro rovnováhu a koordinaci pohybů. Zatímco *waj-t'ia* převažoval mezi buddhisty, *nej-t'ia* svou filozofii odvozuje od taoismu. To se týká i metod tzv. „rozvoje vnitřní energie“ (*čchi-kung*, kor. *kigong*), které se v obou systémech lišily a které byly především významnou esencí *nej-t'ia*.⁸⁷

Dynastie Jüan byla svržena během sedmnáct let trvajícího povstání Rudých turbanů, jehož vůdce Ču Jüan-čang (1328 – 1398) se stává prvním císařem nové dynastie Ming.⁸⁸

Čongtcho). K jejímu přejmenování došlo právě po vzniku uvedené tajné společnosti. In: BONDY, E. Poznámky k dějinám filosofie; Sv. 2. Čínská filosofie. Praha: Vokno, 1993. s. 189.

87 Fakticky však není možné všechny v současnosti existující školy *čchüan-fa* přesně rozdělit do skupin *waj-t'ia* a *nej-t'ia*, neboť časem docházelo v mnoha případech k jejich vzájemnému ovlivňování a kombinování. V jistém smyslu lze dokonce říci, že každá škola bojového umění má z hlediska tohoto dělení svou vnější a vnitřní stránku. V Koreji byly praktikovány především styly *waj-t'ia*. *Nej-t'ia* je známo až v království Čosön.

88 VÁGNER, I. *Asijská bojová umění*. Praha: Magnet-Press, 1992. s. 27.

7. Bojová umění v období Korjŏ (918 – 1392)

Dějiny království *Korjŏ* se vyznačují mnoha vojenskými konflikty i problémy vnitřní politiky. Po pádu říše *Parhŏ* (698 – 926) sice *Korjŏ* dobylo část jejího území, vzápětí však bylo ohrožováno nájezdy Kitanů, kteří se roku 945 sjednotili do státu *Liao* (945 -1125). Koncem 11. století zesílili svůj tlak na *Korjŏ* i kmeny Džurdženů, kteří se nakonec sjednotili do státu *Ťin* (1115 – 1234). Král Sukčong (vládl 1095 – 1105) pak provedl reorganizaci armády. K šesti divizím vytvořil jednotky *Pjŏlmuban*,⁸⁹ které se skládaly z jezdeckta *sin'gigun* a pěchoty *singobun*, jež byly zformovány kolem členů aristokratických rodin, a takzvaných „jednotek podmanění démona“ *hangmagun* – složených z buddhistických mnichů. Tyto jednotky byly nakonec využity v útoku proti Džurdženům v roce 1107 a nasazeny na obranu nově vybudovaných devíti pevností v Hamhŭngské nížině, ale neustálé útoky Džurdženů v kombinaci s diplomatickými tlaky způsobily, že bylo toto území Džurdženům navráceno. K invazi Džurdženů do *Korjŏ* nakonec nedošlo výměnou za uznání podřízeného postavení *Korjŏ* vůči státu *Ťin*.

Časté konflikty mezi těmito nepřáteli přivodily nutnost dále rozpracovat bojová umění a důsledněji prosazovat jejich rozšíření v armádě. Zároveň zbraně pozvedli buddhističtí mniši a začali se cvičit v bojových uměních jednak na ochranu bohatství a politické moci svých klášterů, ale i jako členové pravidelné armády. Buddhistické kláštery vždy udržovaly vztahy s armádou, což bylo výhodným spojenectvím pro obě strany, neboť kláštery měly takto zajištěnou ochranu před jakýmkoli nebezpečím a pro armádu byly kláštery často strategicky výhodně umístěnými základnami. Tento fakt měl bezpochyby vliv na výměnu bojových zkušeností mezi oběma stranami.

Zvýšený zájem o vojenství v království *Korjŏ* vedl také k sepsání domácích spisů o válečných uměních. Počátkem období *Korjŏ* vznikl spis *Murjak jo'gjŏl* (Hlavní metody vojenské strategie), více známý pod názvem *Kimhŏ pjŏngsŏ* (Vojenská kniha z Kimhŏ či od Kim Hŏa). Také Kang Nam-čcham, který se proslavil v bitvě roku 1018 porážkou Kitanů u Kudžu (dnešní Kusŏng) sepsal *Nakto kjogŏdžip* a *Kusŏndžip*. Žádný z těchto spisů se však nedochoval a jejich obsah není znám.

Metody boje beze zbraně byly v této době známé pod jménem *subak* (údery

89 PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*, Curzon Press, 1999. s. 287.

rukama), ačkoliv o jeho technickém obsahu existuje jen velmi málo informací. Ke standardizaci těchto bojových umění dochází během vlády krále Indžonga (vládl 1122 – 1146). Během jeho vlády měl dále na rozvoj korejského bojového umění vliv i mocichtivý buddhistický mnich Mjočchöng, který v roce 1135 založil státeček Täu. Mjočchöng podporoval čínské bojové techniky, které se pokusil zavést do vojenských škol. Prosazoval údajně především metody boje holýma rukama na úkor použití luku a rovněž prý plánoval prosazení šermířského výcviku stejně jako zavedení ostatních druhů čepelových zbraní i holí v armádě v širším měřítku.⁹⁰ Je známo, že Mjočchöng v Pchjōngjangu vytvořil armádu, jež měla podporovat jeho stát Täu, ale o metodách výcviku se nedochovaly žádné informace.

V roce 1170 byl vojenskými hodnostáři svržen král Ůidžong a začíná období vlády tzv. vojenské kliky trvající až do roku 1258. Státní záležitosti byly předány do rukou vojenské rady (*Čungbang*) a u moci se střídali jednotliví generálové. Od roku 1179 byla vláda nejprve v rukou Kjōng Tā-sunga a po jeho smrti držel moc I Ůi-min až do roku 1196, kdy moc uchvátil vojenský diktátor Čchō Čchung-hōn. Bylo to především v období tohoto vojenského režimu, kdy byla bojová umění značně podporována. Z analýzy kroniky *Korjōsa* (Dějiny království *Korjō*)⁹¹ vyplývá, že například subak byl v období Korjō rozšířeným bojovým uměním a že byl praktikován i samotnými vojenskými diktátory.

Invaze Mongolů a následná okupace Korejského poloostrova mongolskou dynastií *Jüan* ve 13. a 14. pak měly vliv na rozvoj taktiky boje s luky a rovněž přinesly poslední novinky v oblasti jezdeckví a lukostřelby. Během této invaze se do Koreje dostává o mongolské umění zápasu, které významně technicky obohacuje druhy zápasu tehdy existující v Koreji.⁹² Je také pravděpodobné, že samotný korejský termín pro zápas *ssirüm*, který je pro označení korejského zápasu užíván i v současnosti, je odvozen právě z mongolštiny.⁹³

90 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 83.

91 Kniha o dějinách království *Korjō*, kterou na rozkaz krále Sedžonga (vládl 1418 – 1450) v roce 1451 sepsali na základě starších pramenů Kim Čong-sō a Čōng In-dži.

92 K tomu došlo za vlády krále Čchunghjeho (vládl 1330 – 1332 a 1339 – 1344), který sám zápas praktikoval. In: DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 87.

93 Tamtéž, s. 87.

Tuto teorii lze podložit i existencí foneticky podobného slovesa *sori* (zápasit) a slova *sorina* (zápas) v současné mongolštině (Luvsandorž).

Dále viz. *Hanguk mindžok munhwa täbäkwa sadžōn*, Sōul: 1992, díl 14. s. 269. - kde se uvádí možnost etymologie slova *ssirüm* sloučením *sil* (z mong. *silbi* = noha) a *rüm* (z kor. *kjōrum* = zápas).

Starší čínské prameny se také zmiňují o *korjŏgi* (technika *Korjŏ*). To by naznačovalo, že v této době existovala víceméně samostatná linie korejského zápasu.⁹⁴

V tomto období se také v Koreji poprvé objevuje střelný prach. Umění jeho výroby se naučil Čchö Mu-sŏn od Mongolů a uvedl ho do Koreje v roce 1377, kdy byla rovněž při dvoru *Korjŏ* založena Správa pro střelné zbraně. To způsobilo revoluci v korejském vojenství, neboť od této doby začaly být vyráběny nejrůznější druhy děl a střelných zbraní pro využití nejen v pozemní armádě, ale i v námořnictvu.⁹⁵

Mongolové začali být vytlačováni na sever nově vznikající čínskou dynastií *Ming*, která byla oficiálně založena v roce 1368. Král Kongmin (vládl 1351 – 1374), který se snažil vytlačit Mongoly z území *Korjŏ* již od roku 1356, zaujal promingský postoj a inicioval výměnu poselství. O zvrácení této politiky se po odstoupení krále Kongmina snažil vysoký úředník I In-im, ale nakonec v roce 1389 moc uchvátil promingsky smýšlející generál I Sŏng-gje, který pak o čtyři roky později založil království *Čosŏn* (1392 – 1910), jehož území se rozkládalo až k řekám Amnokkang a Tumangang na severu Korejského poloostrova.

⁹⁴ *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžŏn*, Sŏul: 1992, díl 14. s. 270.

⁹⁵ LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 171.

8. Vývoj čínských bojových umění – období dynastií Ming a Čching

8.1 Dynastie Ming (1368 - 1644)

V období vlády této dynastie dochází k dalšímu mohutnému rozkvětu *wu-šu* a *čchüan-fa*. Někdy v 16. století mnich z kláštera Šao-lin v provincii Che-nan Ťüe-jüan na základě staršího šaolinského stylu (šao-lin-čchüan) vytváří systém *čchüan-fa* obsahující 72 technik.⁹⁶

Zajímavé je i sepsání „Morálního kodexu šaolinského mnicha“, které je rovněž přičítáno Ťüe-jüanovi a které je prvním datovaným významným počinem na poli vytváření etiky bojového umění:

- Žák musí poctivě přistupovat k tréninku.
- Bojové umění slouží pouze k obraně.
- Žák musí být uctívý k mistrovi a starším žákům, přistupuje k nim s respektem.
- Žák musí být zdvořilý, čestný a přátelský k ostatním žákům.
- Je zakázáno šířit bojové umění bez svolení mistra.
- Nikdo nesmí dát příčinu k rozepři.
- Nesmí se požívat maso a alkohol.
- Každý musí projevovat pohlavní zdrženlivost.
- Žák nesmí dopustit, aby se bojové umění dostalo k lidem, kteří by ho zneužívali.
- Žák nikdy nesmí projevovat zlobu, žádostivost a samolibost.⁹⁷

⁹⁶ KURFÜRST, Z. *Wu shu*. Adamov: Temple, 1992. s. 48.

Počátkem období *Ming* je také založen nový klášter Chung-lung Šao-lin (Šao-lin rudého draka) v provincii Che-pej, který se za *Čchingů* stal centrem severní větve (*pej-pchaj*) šaolinského *čchüan-fa*. In: KINDŽÓ, A. Pokkōn sorimkwōn immun (sorim hakkōn = iptonghak). Sōul: Čōnwōn munhwasa, 1985. s. 10.

⁹⁷ HLADÍK, R. - PETRUS, T. *Siu-lum kung-fu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1992. s. 11.

Z dalších významných stylů *čchüan-fa*, které postupně vznikají již v této době, lze jmenovat např. *chou-čchüan* (kor. *hukwŏn*, styl opice), *tchang-lang-čchüan* (kor. *tangnangkŭwŏn*, styl kudlanky), *chuej-čchüan* (kor. *čchükwŏn*), *c'-žan-men* (kor. *čajŏnmun*, styl přirozenosti) a mnoho dalších.

K vývoji dochází rovněž na poli *nej-t'ia*. Prameny hovoří o muži jménem Čchen Wan-t'ing, který žil na přelomu období dynastií *Ming* a *Čching* a který je považován za zakladatele původní formy bojového umění dnes známého jako *tchaj-t'i-čchüan*. V tomto období žil i významný mistr *nej-t'ia* Čang Song-čchi, známý i v Koreji.⁹⁸

Během čínské dynastie *Ming* (1368 – 1644) vznikají dvě významná díla s tematikou bojových umění, která měla vliv nejen na samotném území Číny, ale i v Koreji a dalších zemích Dálného východu. Čchi Ťi-kuang napsal své dílo *Č'-siao-sin-šu* (Nová kniha o principech síly) a Mao Jüan-ji vytvořil dílo *Wu-pej-č'* (O bojové přípravě). Obě popisují techniky bojových umění včetně *čchüan-fa*.

Zápas je v této době označován termínem *šuj-t'iao* (porazit na zem uchopením lýtky), který přetrval až do současnosti.

8.2 Dynastie Čching (1644 – 1911)

Systém bojových umění v tomto období je již natolik rozsáhlý, že je možné o něm pojednat velmi zkratkovitě.

8.2.1 Kláštery Šao-lin a waj-t'ia

Po ovládnutí Číny dynastií *Čching* vzniká po celé zemi velké množství hnutí odporu proti novým vládcům, ke kterým se hlásí i buddhističtí mniši. Když byl klášter pod záminkou spolupráce s protivládními hnutími zničen, tak jednu z takových společností založili i mniši z chenanského kláštera Šao-lin.⁹⁹ Šaolinští mniši, kteří byli takto nuceni uprchnout na jih, založili nový klášter Šao-lin v horách Čchang-šan v provincii Ťiang-si.

98 CROMPTON, P. *Taiči*. Olomouc: Votobia, 1996. s. 11.

99 Za vlády *čchingského* císaře Kchang-sia (vládl 1622 – 1723) totiž byla jeho vojska poražena v boji proti loupeživým bandám na západě země. Císař požádal o pomoc mnichy z kláštera Šao-lin, kteří nepřítele rozdrtili, aniž by sami utrpěli jedinou ztrátu. Císař se však poté zalekl jejich obrovského bojového potenciálu a vydal velké armádě rozkaz klášter zničit. Ten byl pak vypálen a pět mnichů, kteří údajně jako jediní přežili, založilo známé Triády (*San-che-chuej*), známé také jako „liga *Chung*“. Heslem této společnosti pak byl pokřik „*Fan-Čching-fu-Ming*“ („Svrhnout Čchingy, nastolit Mingy“) a bojovou výzbrojí k dokonalosti rozvinuté metody klášterního *čchüan-fa*. In: DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 49.

Mniši Ji-kao, Li Čeng (též Li sou – starý Li) a Paj Jü-feng z tohoto kláštera sestavili komplex 170 technik, které byly rozděleny do skupin nazvaných podle zvířat, jejichž pohyby byly imitovány. Tak jsou systematizovány základy pěti stylů *čchüan-fa*:

- *chu-čchüan* (kor. *hokwŏn* = styl tygra)
- *lung-čchüan* (kor. *jongkwŏn* = styl draka)
- *che-čchüan* (kor. *hakkwŏn* = styl jeřába)
- *še-čchüan* (kor. *sakwŏn* = styl hada)
- *pao-čchüan* (kor. *pchjokwŏn* = styl leoparda)

Těchto pět stylů, které jsou nazývány *Šao-lin wu-sing-čchüan* (kor. *Sorim ohjŏngkwŏn*, Pět pěstních forem Šaolinu) se stává základem pro mohutný rozvoj *čchüan-fa* v následujících obdobích.¹⁰⁰

Za vlády Čchien-lunga (vládl 1736 – 1795) je však zničen i Šao-lin v provincii Ťiang-si. Mniši jsou tak donuceni prchat dále na jih. Tam se centrem hnutí *Fan-čching-fu-ming* stává třetí klášter Šao-lin, který byl prchajícími mnichy založen v horách Ťiu-lun-šan v provincii Fu-ťien.¹⁰¹ Umění *čchüan-fa* je v tomto období mnicha fuťienského kláštera Šao-lin dovedeno k vrcholu dokonalosti. Stává se centrem vývoje jihočínských stylů a proto je uváděn s přídomek „jižní“.¹⁰²

Populárními severními styly jsou *šao-lin-čchüan* (kor. *sorimkwŏn*), *čchang-čchüan* (*čangkwŏn*, dlouhá pěst), *tchang-lang-čchüan* (*tangnangkwŏn*, styl kudlanky), *chou-čchüan* (*hukwŏn*, styl opice), *luo-chan-čchüan* (*nahankwŏn*, styl luo-chan) a další.

Hlavními jižními styly *čchüan-fa* z této doby jsou *chung-ťia* (kor. *hongga*, odvozený ze škol Šaolinu v Ťiang-si), *cchaj-li-fu* (kor. *čchäribul*, odvozený ze škol jižního a severního Šao-linu), *jong-čchun* (známý spíše v jihočínském čtení znaků jako *wing-čchun*, kor. *Jŏngčchun*, zpívající jaro), *mo-ťia*, *liou-ťia*, *cchaj-ťia* a velké množství dalších.

100 KINDŽÓ, A. Pokkŏn sorimkwŏn immun (sorim hakkŏn = iptonghak). Sŏul: Čŏnwŏn munhwasa, 1985. s. 10.

101 Tento klášter je spjat především se jmény mnichů Chuej Tchuo, Ming-či, Jüan-tchung a Tung Či-jüan.

102 KINDŽÓ, A. Pokkŏn sorimkwŏn immun (sorim hakkŏn = iptonghak). Sŏul: Čŏnwŏn munhwasa, 1985. s. 11.

8.2.2 Nej-t'ia

Počátkem 18. století je do vesnice Čchen-t'ia-kou v provincii Che-nan uvedeno mistrem Wang Čung-jüe výše zmíněné umění *tchaj-t'i-čchüan* (kor. *tchägükwön*, pěst velkého nejzazšího). Z jeho původního stylu označovaného jako *čchen* je během 19. století odvozen styl *wu* a *jang*, které se staly základy pro pozdější další dělení stylu.¹⁰³

Dalšími dvěma styly šířenými za dynastie Čching jsou *pa-kua-čang* (kor. *pchalgwäkwön*, styl osmi trigramů), jehož typickým cvičením je tzv. „chůze v kruhu“ a *sing-i* (kor. *hjöngüikwön*, styl formy a vůle). Oba tyto styly využívají mj. i pohybů zvířat.

8.2.3 E-mej-pchaj

Tímto termínem je popisován souhrn stylů, které byly praktikovány v oblasti hor E-mej v provincii S'-čchuan. Geneticky jsou styly *e-mej-pchaj* odvozeny od stylů kláštera Šao-lin, mají však blízko k jihočínským stylům.¹⁰⁴ Jedním z prvních stylů této skupiny je *chuo-lung-pchaj* (styl ohnivého draka), jehož zakladateli jsou podle tradice dcera posledního *mingského* císaře (roku 1644 spáchal sebevraždu), a buddhistický mnich ze jmenovaných hor, který se princezny ujal. Dalším stylem patřícím do této skupiny je styl *wu-chu-pchaj* (styl pěti tygrů). Syntézou emejských stylů *čchüan-fa* je pak *e-mej-chua-čchüan* (styl emejského květu).¹⁰⁵

103 CROMPTON, P. *Taiči*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. s. 14.

V současnosti je v Koreji populární styl *jang*.

104 Vznik e-mej-pchaj je spjatý se skupinou mnichů (uprchlíků ze zničeného chenanského kláštera) v čele s mniškou Wu-mej. In: KINDŽÓ, A. Pokkōn sorimkwōn immun (sorim hakkōn = iptonghak). Sōul: Čōnwōn munhwasa, 1985. s. 15.

105 KURFÜRST, Z. *Wu shu*. Adamov: Temple, 1992. s. 81.

9. Bojová umění v období Čosŏn (1392 – 1910)

Království Čosŏn založil generál I Sŏng-gje, který sympatizoval s nově vzniklou čínskou dynastií Ming (1368 – 1644). O pokračování praktikování bojových umění i v této době máme informace z některých literárních děl. V *Tchädžong sillok* (kronika z doby vlády krále Tchädžonga, který vládl v letech 1400 – 1418) se uvádí: „Král nechal ve Ůihongbu uspořádat soutěž *subak* a tři vítěze jmenoval do armády“. V *Sedžo sillok* (král Sedžo vládl v letech 1455 – 1468) je uvedeno: „Úředníci, sluhové a ostatní lidé z Tamjangu se dověděli, že budou v zemi vybírání silní muži v soutěži *subak*, a tak se shromáždili k zápasení.“¹⁰⁶

Všeobecně se však dá říci, že role bojových umění v tomto období slábne a jeho úroveň upadá. *Subak* či kwŏnpŏp mizí většinou v buddhistických kláštorech a mezi prostým lidem. Jistou roli se bojové umění udržuje v armádě, ačkoliv se zdá, že i zde ztrácí své výsadní postavení. Svou roli dále do jisté míry hrají také vojenské spisy, jejichž znalost je požadována u státních zkoušek pro vojenské úředníky. Určitá pozornost byla vojenské literatuře věnována za vlády krále Sedžonga (vládl 1418 – 1450), což vyvrcholilo v polovině 15. století a krátce poté, kdy byl definitivně uspořádán nový vojenský systém. Zvláštní pozornost věnoval vojenství také Sedžongův syn, pozdější král Sedžo (vládl 1455 – 1468).

Zatímco je v království Čosŏn prováděno mnoho reforem a jeho kulturní úroveň se prudce zvyšuje, v blízkém ostrovním Japonsku je koncem 16. století dokončen sjednocovací proces a situace zraje ke vpádu japonských vojsk do Koreje, neboť japonský vůdce Hidejoši Tojotomi plánuje ovládnutí Číny. Na jaře roku 1592 se u břehů Koreje vyloďuje armáda skvěle vyzbrojených a disciplinovaných samurajů, a tak začíná šest let trvající konflikt, který vešel do dějin pod jménem imdžinská válka (*imdžin wäran*, 1592 – 1598). Japonci v několika proudech rychle postupují k hlavnímu městu a dosahují válečných úspěchů. Obranu proti nim zajišťovala vládní vojska spolu s tzv. „armádami spravedlnosti“ (kor. *uibjŏng*), které byly složené z dobrovolníků z řad vzdělců i prostého lidu a také z buddhistických mnichů. Jedním z nich byl mnich Hjudžong (též Sŏsan täsa), který cvičil v klášteře Pohjŏnsa (v horách Mjohjangsan) armádu buddhistických mnichů o síle asi 5000 mužů využívaje tradičních bojových umění. Tento klášter byl centrem bojového umění již

106 I, Kjŏng-mjong. *Tchäkwŏndo*. Sŏul: Täwŏnsa, 1997. s. 12.

za dynastie Korjŏ.¹⁰⁷ Dalším známým vůdcem mnišského vojska byl i mnich Judžŏng (též Samjŏng täsa).¹⁰⁸

Obrat v bojích nastal až se vstupem čínských vojsk do bojů a také díky aktivitě admirál I Sun-sina, dodnes ctěného námořního vojevůdce a vynálezce válečných „želvích lodí“ (kor. *kōbuksŏn*), kterými zvítězil v mnoha slavných bitvách. O pár let později však dochází ke druhému velkému vpádu Japonců, kteří opět dosahují vojenských úspěchů. Po smrti Hidejošiho jsou však společnými silami *mingských* vojsk, korejské armády včetně I Sun-sinova loďstva a armád spravedlnosti definitivně vytlačeni.

Z hlediska vývoje bojových umění měla imdžinská válka vliv především pro výměnu bojových zkušeností mezi Japonci, Číňany a Korejci. Zatímco Japonci se v Koreji setkali se *subak* či *kwŏnpŏp* (jeho korejskými i čínskými variantami) a korejskými i čínskými metodami užívání nejrůznějších druhů zbraní, ke Korejcům se na druhou stranu dostávají znalosti o propracovaném systému bojových umění japonských, především o umění používání japonského meče (*kendžucu*, kor. *kōmsul*, umění meče)¹⁰⁹ a japonském umění boje beze zbraně *džúdžucu* (kor. *jusul*, jemné umění). Zkušenosti z imdžinské války pak byly rovněž uplatňovány i ve výrobě zbraní, mj. byly také přejaty typicky zaoblené tvary japonských mečů.

Vliv na oživení upadlých korejských bojových umění měla též *mingská* armáda. Například v roce 1594 čínský generál Li Žu-sung do Koreje přinesl šest druhů bojového umění (*muje jukki*). O čtyři roky později (1598, 31. rok vlády krále Sŏndžoa) tato bojová umění popsal Han Kjo v díle *Muje čebo*. Byla zde popsána technika následujících zbraní:

- (*mok*)čangčchang = dlouhé (dřevěné) kopí,
- *tangpcha* = trojzubé kopí,
- *nangsŏn* = kopí s postranními hroty,
- *ssangsudo* = obouruční meč,
- *tŭngpchä* = štít,
- *konbong* = hůl.¹¹⁰

107 Viz. úryvek z kroniky *Korjŏsa*: „Král Ŭidžong sledoval válečníky při soutěži v subak (subakhŭi) v klášteře Pohjŏnsa.“ In: *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžŏn*. Sŏul: 1992. díl 23. s. 106.

108 LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 212.

109 Do Koreje se dostávají čtyři školy japonského kendžucu (*kōmsul*), mezi nimi např. Tojŭ-rjŭ (tchojurju). In: *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžŏn*. Sŏul: 1992. díl 8. s. 259.

110 Tamtéž, s. 260.

dále viz. *Dong-A Encyclopedia*. Sŏul. 1988. díl 12. s. 323.

Později je nově vzniklou mandžuskou dynastií *Čching* (1644 – 1911) svržena oslabená čínská dynastie *Ming* (1368 – 1644) a Korea se tak dostává do vlivu *Čchingů*. Korea je poté izolována od ostatního světa až do 19. století, kdy se pod tlakem světových mocností otevírá jejich vlivu.

I za této situace v Koreji pokračuje jistý zájem o bojová umění.¹¹¹ O dvě století později po imdžinské válce, v roce 1759 (35. rok vlády krále Jöngdžoa), je na základě zmíněného Han Kjoova díla *Muje čebo* a také na základě děl z doby *Ming* (Čchi Ťi-kuanova *Č'-siao sin-šu* a Mao Jüan-jiova *Wu-pej-č'*) sepsáno dílo *Muje sinbo*. Mimo druhy bojových umění, které jsou obsahem *Muje čebo*, v tomto díle popisuje autor So Čo techniky následujících zbraní:

- *čukčangčchang* = dlouhé bambusové kopí,
- *kičchang* = kopí s praporkem,
- *jedo* = čínská šavle,
- *wägöm* = japonský meč (*katana*),
- *kwönpöp* = metoda pěstí (čínské *čchüan-fa*),
- *pchjōngon* = cep,
- *wöldo* = halapartna,
- *hjōpto* = úzká halapartna,
- *ssanggöm* = dva meče,
- *čedokkōm* = admirálský meč,
- *pongukkōm* = korejský meč.

Celkový počet popisovaných umění je tedy sedmnáct. Tento souhrn se pak označuje termínem *muje sippchalgi* či *muje sippchalban* (osmnáct druhů bojového umění), přičemž za osmnácté umění je považováno umění užívání zbraní doplňujících štít (*tūngpchā*), a sice *jodo* (meč ke štítu) a *pchjočchang* (kopí ke štítu).

¹¹¹ Ačkoliv se tento zájem kvantitativně ani kvalitativně nedá srovnat například s obdobím *Korjō*. Na relativně nízkém zájmu o bojová umění v období vlády korejské dynastie *I* ve srovnání s předcházejícími obdobími se shoduje drtivá většina pramenů

Na rozkaz krále Čongdžoa (vládl 1776 – 1800) pak skupina přívrženců hnutí *sirhak*,¹¹² (jmenovitě I Töng-mu, Pak Če-ga, Pak Tong-su a další) sepsala velmi rozsáhlé dílo popisující celkem 24 druhů bojových umění (*muje isipsagi*, *muje isipsaban*) nazvané *Muje tobo tchongdži* (Manuál bojových umění). Kniha je též zkráceně nazývána *Muje tchongdži*, *Muje tobo* či jen *Mujebo*. Jde o čtyřsvazkové dílo psané v klasické čínštině obsahující kolem šestiset stran textu, ilustrace jednotlivých druhů zbraní s popisem, ilustrace bojových pozic a technik i jejich kombinací do jednotlivých sestav. V roce 1790 také rovněž na králův rozkaz vzniká překlad tohoto monumentálního díla do korejštiny. Je nazvaný *Muje tobo tchongdži önhä* a jde o poněkud kratší variantu.

Kniha shrnuje popisy všech výše uvedených bojových umění a přidává navíc popisy šesti druhů bojového umění kombinovaných s technikou jízdy na koni:

1. *kičchang* = užívání kopí při jízdě na koni,
2. *masangwöldo* = užívání halapartny při jízdě na koni,
3. *masangpchjõgon* = užívání cepu při jízdě na koni,
4. *masangssanggõm* = užívání dvou mečů při jízdě na koni,
5. *kjõkku* = útočné vrhání kamenů pálkou z koně,
6. *masangdžä* = umění bojové jízdy na koni.

Celkové řazení *Muje tobo tchongdži* do svazků je následující:

sv. 1: *mokčangčchang*, *čukčangčchang*, *kičchang* (kopí s praporkem), *tangpcha*, *kičchang* (jízdni kopí), *nangsõn*;

sv. 2: *ssangsudo*, *jedo*, *wägõm* (součástí je *kjodžõn* = kodifikované cvičení ve dvojicích);

sv. 3: *čedokkõm*, *pongukkõm*, *ssanggõm*, *masangssanggõm*, *wöldo*, *masangwöldo*, *hjõpto*, *tõngpchä* (+ *jodo* a *pchjočchang*);

sv. 4: *kwõnpõp*, *konbong*, *pchjõgon*, *masangpchjõgon*, *kjõkku*, *masangdžä*.¹¹³

V kapitole *kwõnpõp* (sv. 4) je na několika desítkách stran popsán původ tohoto

¹¹² *Sirhak*, čili „učení zastánců praktických věd“ (či též „hnutí za praktické vědy“) je myšlenkový proud vycházející původně z konfucianismu a ovlivněný zčásti i poznatky o evropské vědě a myšlení. Někteří vědci jej považují za první fázi korejského osvícenství.

¹¹³ *Dong-A Encyclopedia*. Sõul. 1988. díl 12. s. 324.

Dále viz. *Hanguk mindžok munhwa tåbåkwa sadžõn*. Sõul: 1992. díl 8. s. 259.

Dále kompletní kopie originálu textu – In: HWANG, Ki. *Tang Soo Do (Soo Bahk Do)*. Seoul: Sung Moon Sa, 1978. s. 47 – 92.

korejského bojového umění, uvedeny základní charakteristiky, a dále pak následuje popis jednotlivých technik a jejich kombinací do sestavy.¹¹⁴

Text celého *Muje tobo tchongdži* je výsledkem dlouhém vývoje bojového umění na území Koreje. Je zaměřen zcela v duchu hnutí *sirhak* na encyklopedické zpracování celé problematiky bojových umění, přičemž důraz je kladen na popis technické stránky válečnického umění. Sféra hlubšího duchovního pohledu na válečnická umění, stejně jako etický pohled na problematiku války a bojového umění, zde nejsou rozpracovány. Vlatní popis bojových umění je však proveden velmi precizně, sepsání tohoto díla je bezpochyby jedním z vůbec nejvýznamnějších počínů na poli vývoje korejských umění. Tradice bojových umění popisovaných v tomto díle byla v Jižní Koreji obnovena po roce 1945 a pokračuje i v současnosti.

Koncem období království *Čosŏn* se také rozvinul druh sportovní či folkorní aktivity nazývané *tchäkkjŏn*.¹¹⁵ V textech psaných klasickou čínštinou byl používán fonetický zápis *tchakkjŏn* (znaky „držet“ + „rameno“). Prvním doloženým pramenem zmiňujícím *tchäkkjŏn* je pravděpodobně jedna z Kim Min-sunových básní ve stylu *sidžo* obsažená ve sbírce básní *Čchŏnggu jŏngŏn* vydané roku 1727. *Tchäkkjŏn* je také námětem několika malířských děl, např. na obraze *Tchäkwŏdo* od Sin Jun-boka z 18. století jsou znázorněny soutěže v *tchäkkjŏn* a *ssirŭm*.¹¹⁶ Nejpresnější zmínku o *tchäkkjŏn* přináší sbírka básní ve stylu *čukči* nazvaná *Hädong čukči* (Bambusové větve země Východního moře) sepsaná koncem období *Čosŏn*:

„Mezi staré zvyky patří i dovednost nohou (*kaksul*), která spočívá ve snaze dvou soupeřů se vzájemně pomocí kopů porazit na zem. Byly tři metody této techniky: Nejméně schopní zápasníci kopali do nohou. Schopnější kopali do ramene. Ti nejlepší pak poráželi své soupeře na zem technikou kopu ve výskoku (*pigaksul*). Adepti se však touto dovedností vypořádávali s nepřáteli nebo i získávali milované ženy. Proto byly tyto soutěže zakázány a tato hra vymizela. Říkalo se jí *tchakkjŏn*.“¹¹⁷

Korejci jsou na *tchäkkjŏn* velmi hrdí a žádná kniha o *tchäkwŏdo* ho nezapomene uvést jako „starou formu *tchäkwŏdo*“. Fakticky ale *tchäkkjŏn* nelze zařadit do žádného

114 Uvedená sestava se v současnosti podle jedné z technik, která je v ní obsažena, jmenuje *hjŏngakwŏn* a lze ji zařadit do kategorie *waj-t'ia*. Fakt, že je součástí textu popis pouze jediné sestavy samozřejmě neznamená, že by v minulosti byla vyučována pouze tato jediná sestava. Do *Muje tobo tchongdži*, jakožto příručky encyklopedického charakteru, byla vybrána jedna z velkého množství sestav

115 Oproti obecně prosazovaným představám je *tchäkkjŏn* skutečně záležitostí až druhé období poloviny Čosŏn. In: HWANG, Ki. *Tang Soo Do (Soo Bahk Do)*. Seoul: Sung Moon Sa, 1978. s. 12, 13.

Dále viz. DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 86.

116 *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžŏn*. Sŏul: 1992. díl 23. s. 106 - 114.

117 KIM, Jong-ok. *Tchäkwŏdo čchŏrhakŭi kusŏng wŏlli*. Sŏul: Tchongnamu, 1994. s. 85 – 86.

systému bojových umění, protože nesloužil k boji či sebeobraně. Jde pouze o folklorní hru, třebaže s bojovými prvky. Svým charakterem tedy stojí toto umění kdysi na pomezí mezi bojovým uměním a folklórem. Navíc struktura pohybů *tchäkkjŏn* a *tchäkwŏndo* je natolik odlišná, že lze jakoukoliv jejich přímou vývojovou návaznost vyloučit. *Tchäkkjŏn* inspiroval tvůrce poválečného *tchäkwŏndo* pouze ideově, v tom smyslu, že se zaměřili na vyvíjení nové techniky kopů.

Mezi lidem rovněž přežívá i zápas *ssirŭm*. Původně měl tento druh soutěžení, jehož cílem je vždy porazit soupeře na zem, několik variant: *önssirŭm*, *orŭnssirŭm*, *ttissirŭm*, *passirŭm*, *tchongssirŭm*, *satpassirŭm*. O všech těchto druzích *ssirŭm* literatura uvádí jen málo podrobností. *Önssirŭm* (levý *ssirŭm*) spočívá v tom, že se soupeři vzájemně uchopí za pruh látky ovinutý kolem levého stehna protivníka. Analogickou variantou je *orŭnssirŭm* (pravý *ssirŭm*) – zde je však látka omotána kolem pravého stehna. Při *ttissirŭm* (opasková *ssirŭm*) se zápasníci uchopí za pruh látky kolem beder.¹¹⁸

Podle pramenů měly na *ssirŭm* v této době silný vliv techniky japonského *sumó*, které, ač v dávné době bylo pravděpodobně ovlivněno čínskými technikami, sledovalo svou zcela nezávislou linii vývoje. Některé z technik se staly zvláštní směsicí korejského a japonského způsobu uchopení.¹¹⁹

Některé prameny také uvádějí, že v tomto období také existovalo bojové umění *čchabi*, o jeho obsahu se však blíže nezmiňují.¹²⁰

118 *Hanguk mindžok munhwa täbäkwä sadžŏn*. Sŏul: 1992. díl 14. s. 275.

119 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 89.

120 HWANG, Ki. *Tang Soo Do (Soo Bahk Do)*. Seoul: Sung Moon Sa, 1978. s. 12.

dále viz. KIM, Jong-ok. *Tchäkwŏndo čchŏrhakŭi kusŏng wŏlli*. Sŏul: Tchongnamu, 1994. s. 99.

10. Vývoj bojových umění v Japonsku – období Tokugawa a Meidži

10.1 Období Tokugawa (1603 – 1868)

Poté, co roku 1603 Ijeasu Tokugawa obnovil vojenskou vládu *bakufu* a nechal se jmenovat šógunem, byla i nově organizována japonská společnost. Nejprivilegovanější společenskou třídou se stávají samurajové, jejichž disciplinovanost a loajalita jsou zajištěny etickým kodexem *bušidó*. Jedním z problémů, který tehdejší Japonsko muselo čelit, bylo i velké množství róninů (samurajů bez pána), které se po skončení občanské války objevilo. Jedním ze způsobů, jak se mohli róninové uplatnit, bylo vyučování různým vojenským uměním, jejichž pěstování vyžadoval první článek tzv. *Buke šohatto* (Pravidla pro vojenské domy).

Bojová umění byla v Japonsku rozvinuta na vysokou úroveň už v předchozích obdobích. Vyloženě militaristický charakter společnosti v období *Tokugawa* měl na jejich další kultivaci velký podíl.¹²¹

Na prvním místě dochází k vývoji *kendžucu* (umění meče) a jeho defenzivně zaměřeného komplementu *iaidžucu* (umění spojení života), především jeho duchovní stránky, jejichž rozvoj má později vliv na přechod od bojového umění (s cílem naučit se praktickému používání bojové techniky – kategorie *budžucu*) ke cvičení s cílem morálního, duševního a fyzického rozvoje osobnosti cvičence (kategorie *budó*).

Vznikají tři významná díla, která se zabývají uměním šermu z duchovního pohledu a také pod vlivem zenového buddhismu. Mnich Takuan Sóhó (1573 – 1645) píše své eseje *Cesta meče a cesta zenu*¹²², Tajuplný záznam o nehybné moudrosti, Příběh o meči Taia, a Čistý zvuk klenotů. Jeho žák Jagjú Munenori (1571 – 1646) píše *Knihu rodinných tradic válečného umění* a Mijamoto Musaši sepisuje svou slavnou *Knihu pěti kruhů*.¹²³

Mezi školy, které již během období Tokugawa začaly zdůrazňovat duchovní stránku šermu patří *mudžišindžin-rjú* a také *abetate-rjú*, což byla první škola šermu, která přijala

121 BOHÁČKOVÁ, L. - WINKELHÖFEROVÁ, V. *Vějíř a meč*. Praha: Panorama, 1987. s. 84 - 85.

122 Jedná se pravděpodobně o první užití znaku „cesta“ (*dó*) v souvislosti s bojovým uměním.

123 Všechna tato díla jsou k dispozici v českých překladech. Viz. Literatura a prameny.

pro své umění název *kendó*.¹²⁴

V sedmnáctém století dochází k ovlivnění dosavadních škol bojového umění beze zbraně *džúdžucu*, když do Japonska přichází Číňan Čchen Jüan-pin. Jeho žáci založili školy *džúdžucu*: *Fukuno*, *Miura* a *Isogai*.¹²⁵ Technicky lze *džúdžucu* charakterizovat jako bojové umění využívající především porazy, přehozy, hody, páky a techniky držení a škrcení. Na poli bojových umění beze zbraně pokračuje zápas *sumó* a také *aikidžucu* školy *daitó-rjú*, které se předávalo z generace na generaci v klanu Takeda. Mezi další druhy bojových umění pak patří *kjúdžucu* (umění lukostřelby), *jaridžucu* či *sódžucu* (umění kopí), *naginatadžucu* (umění halapartny), *tessendžucu* (umění železného vějíře), *bódžucu* (umění hole), *nindžucu* (dosl. umění skrývat se, jako umění špionáže zahrnovalo mnoho druhů bojového umění) a mnoho dalších.¹²⁶

10.2 Období Meidži (1868 – 1912)

Poté, co je politická moc z rukou šóguna předána opět císaři, následuje v Japonsku období dynamických modernizačních změn. Mimo jiné je třída samurajů zbavena aristokratického postavení válečníků a nahrazena jednotkami sestavovanými z odvedenců ze všech společenských vrstev. Rovněž bylo zavedeno nové sociální rozvrstvení a z profesionálních válečníků se stávají úředníci a inteligence. Někteří našli uplatnění u policie a jiní klesli mezi pracující masy.¹²⁷

S nástupem nové doby i s organizací nové armády ztrácí tradiční bojová umění své původní uplatnění. Dochází tak k dokončování tzv. přechodu od *budžucu* k *budó*, který započal již za *Tokugawů*.

Roku 1882 Džigoró Kanó (1860 – 1938) na bázi upravených a zjemněných technik *džúdžucu* zakládá moderní *džúdó*, které vyučuje ve svém *dódžó Kódókan* (Dům šíření cesty). Kanó zdůrazňuje na prvním místě výchovné a sebevýchovné stránky jeho bojového umění. *Džúdó* se tak vlastně stává prvním systematizovaným moderním bojovým uměním.

124 DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Bratislava: CAD Press, 1995. s. 115 – 116.

125 FOJTÍK, I. *Japonská bojová umění budžucu*. Praha: Naše vojsko, 1993. s. 132.

126 O japonských bojových umění dopodrobna referuje: FOJTÍK, I. *Japonská bojová umění budžucu*. Praha: Naše vojsko, 1993.

127 Tamtéž, s. 60.

Rozvoj z hlediska duchovních stránek umění zaznamenává i *kendó* a *kjúdó*. De facto lze říci, že vývojem ve směru od konceptu *budžucu* ke konceptu *budó*¹²⁸ prošla drtivá většina japonských bojových umění. Oba koncepty vedle sebe samozřejmě existují i nadále, kvantitativně má však v moderní době jednoznačně oblibu *budó*.

Ve druhé polovině 20. století pak značný příklon ke sportovnímu využití bojových umění vykazuje především džúdó a kendó.

11. Okinawská bojová umění

11.1 Vývoj bojových umění na Okinawě

Okinawa je největším ostrovem souostroví Rjúkjú, které se táhne obloukem od nejjižnějšího japonského ostrova Kjúšú až k Tchaj-wanu. Její geografická pozice pak byla příčinou toho, že o ní jako o sféru vlivu soupeřilo dlouhá léta Japonsko s Čínou.

K prvním kontaktům Okinawy s Čínou došlo během období vlády dynastie *Suej* (577 – 618). Již na počátku dynastie *Tchang* (618 – 907) se rozvíjejí obchodní vztahy a celé souostroví se tak dostává do kulturního vlivu Číny. Oficiální základ čínsko-okinawských vztahů byl položen roku 1372, kdy okinawský král Sató vyjádřil své spojenectví s čínskou dynastií Ming (1368 – 1644). Tak se ostrov stává satelitem Číny a zároveň jí platí tribut. Od tohoto roku také jezdí pravidelně čínské delegace, a to až do roku 1866. Kulturní vliv Číny na Okinawu tak dále zesiluje. Roku 1429 král Šó Haši sjednocuje v té době rozdrobenou Okinawu pod svoji vládu. Od roku 1451 pak začíná zesilovat i vliv Japonska, které si vynucuje placení tributu. Roku 1477 vyhláší král Šó Šin za účelem další centralizace zákon *katanagari* (lov na meče), na jehož základě je obyvatelům Okinawy zakázáno nosit zbraně. Další takový zákon je na obyvatele ostrova uvalen po invazi japonského rodu Sacuma, k níž došlo v roce 1609.¹²⁹ Okinawa se tak stává japonskou kolonií, ve které Japonci vládou velmi tvrdým režimem. Tento stav trvá až do reformy Meidži. (zač. 1868), během kterých se Okinawa stává oficiální součástí Japonska.¹³⁰

Oba zmíněné zákony zakazující nosit ostrovanům zbraně, stejně jako nutnost najít prostředek, kterým by bylo možné se aktivně bránit velmi krutým postupům japonských kolonizátorů, to vše byly dějinné faktory, které nakonec vedly ke vzniku a maximálnímu možnému zdokonalení okinawských bojových umění.

Bylo vytvořeno smrtící bojové umění využívající k boji holé ruce a nohy, které se cvičilo pod přísným utajením celá dvě a půl staletí. Zdrojem pro jeho vytvoření byly styly čínského *čchüan-fa*, které se vyvinuly v jižní Číně v především v provincii Fu-ťien.¹³¹

129 Invazi povolil rodu Sacuma nový šógun Ijeasu Tokugawa, aby ho odškodnil za porážku v občanské válce a aby tak případně i početně omezil jeho vojska na území Japonska.

130 LIND, W. *Tradice karate*. Brno: Comenius, 1996. s. 17.

131 Centrem vývoje čchüan-fa v této provincii byl výše zmíněný klášter Šao-lin v horách Ťiu-lung-šan, jehož mniši dovedli umění boje k vrcholu dokonalosti. Viz. výše - kap. 8.2.1

Toto umění obyvatelé Okinawy nazývali *tóde*, *te*, *okinawate* či *karate*.¹³² Zatímco metody boje beze zbraně byly pěstovány převážně okinawskou šlechtou, rolníci vyvinuli bojové umění využívající zemědělských nástrojů jako zbraní. Toto umění, částečně inspirované čínskými styly, bylo nazýváno *ti-gua*, později též *kobudžucu* (staré bojové umění). Jeho hlavními zbraněmi byl cep na rýži (*nunčaku*), trojčepelový meč (*sai*), šestistopá hůl (*bó*), srp na rýži (*kama*) a rukojeť k mlýnskému kameni (*tonfa* či *toifa*).¹³³

Během 19. století se ustavily tři hlavní styly okinawského *karate* nazvané podle měst, ve kterých byly praktikovány, *šurite* (ruka Šuri), *tomarite* (ruka Tomari) *nahate* (ruka Naha). Později došlo ke sloučení *šurite* a *tomarite* v *šórin-rjú* (škola Šaolinu) a *nahate* začalo být označováno jako *šórei-rjú*.¹³⁴ Zatímco *šórin-rjú* technicky využívá ve větší míře pohybu po zápasišti a přímé úderové techniky, *šórei-rjú* je typické větší provázaností pohybů, plynulým navazováním jednotlivých technik a větším důrazem na svalovou kontrakci a práci s dechem.

Hlavním představitelem *šórin-rjú* byl mistr Anko Itosu (1830 – 1916), *šórei-rjú* zastupoval mistr Kanrjó Higašionna (1853 – 1916). Spolu s připojením Okinawy k Japonsku během reforem Meidži ztrácí smysl cvičit *karate* tajně a tak dochází k jeho daleko většímu rozšíření. Nakonec se *karate* stává v roce 1903 i součástí učebních osnov okinawských škol.

11.2 Okinawská bojová umění v Japonsku

První demonstrace *karate* na japonské půdě se koná roku 1916 v Kjótu. Byla zorganizována jedním z žáků mistra Itosu jménem Gičín Funakoši (1868 – 1957), který je známý jako zakladatel moderního *karate*. Tentýž muž pak v roce 1922 začíná s programovým šířením tohoto bojového umění po Japonsku, zpočátku na univerzitách v Tokiu. Mění se také zaměření tréninku *karate* – ze smrtícího bojového umění se stává moderní bojové umění v duchu budó (kor. *mudo*) zdůrazňující rovinu sebezdokonalování

132 *Tóde* = čínská ruka, ruka *Tchangů*. Toto jméno bylo zvoleno z úcty k zemi původu okinawského bojového umění. *Te* = ruka. *Okinawate* = okinawská ruka. Tento název odráží fakt, že mnoho čínských stylů bylo na Okinawě pozměněno a přizpůsobeno vyloženě účelům funkční sebeobrany. *Karate* = jap. výslovnost čín. znaků pro *tóde*, čínskou ruku. Odtud také korejský název *tangsu*. Ve dvacátém století byl význam pozměněn na „prázdnou ruku“. Odtud také korejský název *kongsu*. Viz. dále.

133 *Nunčaku* (kor. *ssangdžölgon*) je populární zbraň v současné Koreji. *Sai* (kor. *čcha*) je původně pomůcka užívaná při sázení rýže. *Tonfa* je v současnosti používána nejen policejními složkami ČR jako obušek.

134 V dostupných pramenech není k dispozici překlad tohoto slova ani čínské znaky.

adepta. Po etické stránce klade Funakoši důraz na to, že *karate* má sloužit výhradně k obraně jedince v nebezpečí, v žádném případě nesmí být zneužito k útoku.¹³⁵ Rovněž je v této době prosazována změna znaku *kara* (dyn. *tchang*, kor. *tang*) ve slově *karate* za *kara* s filozofickým významem „prázdný“ (kor. *kong*). Zároveň je k názvu tohoto bojového umění přidáno i slovo *dó* (cesta, kor. *to*) namísto dosud místo užívaného *džucu* (dovednost, kor. *sul*)¹³⁶ pro zdůraznění orientace karate v duchu *budó*.

V roce 1936 je v Tokiu otevřeno první *dódžó*¹³⁷ *karate*. Je nazváno *Šótókan*¹³⁸ a tímto termínem se pak označuje i celý styl *karate* reprezentovaný Funakošim a jeho žáky. Ve stopách „otce moderního karate“, jak je někdy Funakoši nazýván, jdou i další okinawští mistři a tak se v Japonsku postupem času objevuje velké množství škol *karate*. Rovněž někteří jeho žáci zakládají své školy. Mezi hlavní školy *karate* v Japonsku řadíme:

- šótókan (reprez. Gičín Funakoši) – vychází z *šórin-rjú*
- godžú-rjú (reprez. Gogen Jamaguči) – vychází z *šórei-rjú*
- wado-rjú (zal. Hironori Ocuka) – vychází z *šótókan* a *džúdžucu*
- šitó-rjú (zal. Kenwa Mabuni) – vychází z *šórin-rjú* a *šórei-rjú*
- kjokušinkai (zal. Masutacu Ójama, pův. Z Koreje – Čchö Jöng-ŭi) – vychází

z *šótókan* a *godžu-rjú*.

Po druhé světové válce je patrný příklon většiny škol japonského *karate* ke sportovnímu zápolení.

Hlavním zdrojem pro korejské školy *karate* pak byly především styly *šótókan* a *godžo-rjú*.

135 Tento etický kodex je známý pod heslem „karate-ni sente naši“ (kor. *kongsu musöngsu* = v karate se nečiní první pohyb). Uvedené však souvisí i s jistou představou taktiky boje, podle které je ten, kdo začíná útočit v nevýhodě.

136 Kompletní starý název karate byl *karatedžucu*, nový termín byl *karatedó*.

137 *Dódžó* (kor. *todžang*) = místo cesty. Pův. Místo praxe buddhistické meditace. V současnosti je to obecný název pro tělocvičnu bojového umění.

138 *Šótókan* = dům sosnové vlny, či dům šumění borovic; podle literárního pseudonymu Gičína Funakošiho.

12. Bojová umění v Koreji za okupace Japonskem (1910 - 1945)

V době japonské anexe Koreje, bylo cvičení všech korejských bojových umění dle mnohých zdrojů zakázáno. Jejich výuka mohla probíhat údajně pouze v přísné tajnosti. V několika málo rodinných klanech (vzhledem k úpadku bojového umění na konci vlády dynastie *I*) tak snad přežívaly některé formy *subak* či *kwōnpōp* a *tchäkkjōn*. Japonská asimilační politika se zde měla projevit tím, že byla povolena pouze výuka japonských bojových umění, též k Japonci proklamovanému úpadku korejských bojových umění.

Neexistují však žádné písemné prameny, které by tento zákaz provozování korejských bojových umění dokumentovaly, a ke všeobecnému úpadku klasických bojových umění v Koreji došlo ve skutečnosti již během 19. století.

K úpadku systému dvaceti čtyř bojových umění došlo již za vlády krále Sundžoa (vládl 1800 – 1834) a ačkoliv je možné, že znalost některých z těchto umění byla nadále požadována u vojenských zkoušek, po zrušení úřednických zkoušek *kwagō* v rámci reformy *kabo* v roce 1894 došlo k jejich úplnému vymizení a klasická bojová umění s výjimkou šermu logicky ustoupila moderní výzbroji a moderním metodám boje.¹³⁹

Co se týká bojových umění a sportů rozšířených mezi prostými lidmi koncem období království *Čosōn*, pak prameny naznačují, že to byl v podstatě jen *tchäkkjōn*, *ssirūm* a *sōkkčōn* (vrhání kamenů) které byly mezi lidmi do určité míry rozšířeny. Je možné, že se na tyto folklorní aktivity vztahovala nějaká omezení v první fázi kolonizačního období (1910 – 1919). Je například známo, že *sōkkčōn* byl Japonci zakázán někdy po roce 1910.¹⁴⁰ V *Hädong čukči* z roku 1921 se uvádí, že *tchäkkjōn* vymizel poté, co byl postaven mimo zákon, ačkoliv se neuvádí datum tohoto zákazu.

Byl-li však Japonci vydán podobný zákaz, pak se pravděpodobně vztahoval spíše všeobecně na korejské folklorní aktivity či lidové sporty, než na klasická bojová umění, jejichž samotnou existenci v tomto období ani nelze doložit žádnými prameny. Jen

¹³⁹ V tomto roce také došlo k reformě armády. Byl zrušen starý vojenský systém a vytvořen nový Ministerstvem vojenských záležitostí, do jehož kompetence spadalo řízení dvou nově vytvořených armád – jedné pro obranu hl.města a druhé pro obranu provinčních center. Další nutná modernizace armády však byla velmi zanedbána. In: PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*. Curzon Press, 1999. s. 288.

¹⁴⁰ PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*. Curzon Press, 1999. s. 447.

tchäkkjŏn v tomto období přežíval jako dětská hra a snad byl občas vídán i během svátků *tano* a *čchusŏk*.

Kolem roku 1930 existovaly v Sŏulu dvě skupiny mladých lidí, kteří se tajně zabývaly *tchäkkjŏn*. Skupina z centra města byla nazývána „horní skupina“, zatímco skupině na předměstí se říkalo „dolní skupina“. Členem „horní skupiny“ byl například známý mistr *tchäkkjŏn* Song Tŏk-ki (1893 – 1987), který se umění *tchäkkjŏn* naučil od starého mistra Im Ho. Mezi členy „dolní skupiny“ patřili Sin Čä-jŏng, I Kjöng-čchŏn, Kim Hong-sik a další. Jen díky těmto lidem se umění *tchäkkjŏn* dochovalo do současnosti.¹⁴¹

V období okupace je však japonskými úřady prosazováno především *džúdó* a *kendó*. Do Koreje bylo rovněž zavedeno i pojaponštělé okinawské *karate*, které se v Japonsku šířilo od dvacátých let minulého století. To se pak stalo po roce 1945 jediným technickým zdrojem pro moderní *tchäkwŏndo*.

12.1 Korejci v Japonsku v období okupace

V rámci zavedení kulturní politiky, kulturní politiky, která následovala Hnutí prvního března (1919), se japonská administrativa snažila zmírnit tvrdé metody vládnutí, což se projevilo mimo jiné i ve školství. Japonsko vyjádřilo zájem na poskytování lepšího vzdělání obyvatelům Koreje. Nicméně vzrůst počtu vzdělávacích zařízení na poloostrově se nakonec ukázal být spíše ve prospěch japonských kolonistů než domácí populace, neboť poměr počtu korejských a japonských dětí navštěvujících školy byl ve skutečnosti velmi nízký. Určitý počet studentů tedy za dosažení vyššího vzdělání cestoval do zahraničí – většinou do samotného Japonska, ale i do USA.¹⁴²

Právě někteří z těchto korejských studentů začali v Japonsku studovat *karate*, jehož znalost si pak přivezli do Koreje, aby se tam tento bojový sport stal základem pozdějšího *tchäkwŏndo*. Není známo zda a nakolik bylo *karate* v Koreji významně rozšířeno již před koncem okupace, ale o několika korejských studentech, kteří se tomuto sportu věnovali v Japonsku se zachovaly poměrně přesné informace.

I Wŏn-guk se do Japonska dostal v roce 1929, když mu bylo 19 let. Po dokončení vyšší střední školy vstoupil na univerzitu Čúó, kde se pod vedením Gičina Funakošiho věnoval *Šótókan karate*.

Na téže univerzitě se *Šótókan* od roku 1938 věnoval i Čchö Hong-hŭi, později

141 *Hanguk mindžok munhwa täbäkkwa sadžŏn*. Sŏul: 1992. díl 23., s. 107.

142 V roce 1931 bylo na japonských vysokých školách zapsáno 3639 studentů. In: LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. s. 367.

známý jako „otec *tchäkwöndo*“. Dalším studentem *Šótókan karate* pod vedení Funakošiho byl No Pjöng-džik a další.

Jun Kchwä-bjön studoval pod vedením Itosuova žáka Tojamy Kankena (1888 – 1966) ve škole *Šúdókan*. Jun také předtím studoval i styl *Šitórjú* pod vedením Kenwy Mabuniho. V roce 1940 v Tokiu založil školu karate *Kanbukan*, která byla později pod vedením Nakamury Noria přejmenována na *Renbukan*. Dalším studentem Tojamy byl Jun Pjöng-in, který v mládí vyrůstal v Mandžusku, kde měl příležitost se naučit *čchüan-fa*. Pak přesídlil do Japonska, kde se věnoval karate Tojamovy školy *Šúdókan*.

Z Korejců, kteří se v Japonsku domestikovali, je znám Čo Hjöng-džu (So Neiču, nar. 1907), který cvičil *karate* stylu *Gódžúrjú* pod vedením Jamaguči Gogena, žáka Čódžuna Mijagiho, a který se stal instruktorem karate v roce 1939. Asi nejznámějším Korejcem domestikovaným v Japonsku je pak Čchö Jöng-üi, celosvětově známý pod svým japonským jménem Ójama Masutacu. Ójama se nejprve učil *Šótókan* pod vedením Funakošiho a později *Gódžúrjú* u Čo Hjöng-džua (So Neiču). Po druhé světové válce se stal zakladatelem školy Kjokušinkai, která je proslavená plnokontaktním stylem zápasení.

Z Korejců, kteří se v Japonsku věnovali i jiným bojovým uměním než karate, můžeme uvést například Kim Ki-hwanga, který poté, co začal v Koreji studovat džúdó, v roce 1931 odjel do Japonska, kde trénoval mj. v *Kódókanu* a také strávil dva roky v Číně, kde údajně studoval *čchüan-fa*.

Další významnou postavou je Čchö Jong-sul, který se učil *Daitórjú aikidžucu* u Takedy Sókaku (známého učitele Uešiby Moriheie, zakladatelem *aikidó*). Čchö pak po návratu do Koreje učil toto bojové umění pod názvem *jukwonsul*, které jeho student Či Han-dža později přejmenoval na *hapkido*.¹⁴³

Všichni tito korejští studenti japonských univerzit se po druhé světové válce stali v Koreji hlavními postavami při vývoji *tchäkwöndo*.

143 Ačkoliv *hapkido* je korejská výslovnost japonských znaků pro *aikidó*, Či Han-dža tvrdil, že tento název vytvořil nezávisle na Uešibovi.

13. Bojová umění v Korejské republice v období od roku 1945 do současnosti

13.1 Vznik a vývoj tchäkwöndo

Tchäkwöndo (cesta kopů a pěští), bylo po celém světě zpopularizováno jako korejský národní bojový sport s tisíciletou historií, který reprezentuje tradiční korejskou kulturu. Význam, který je *tchäkwöndo* přikládán, je pochopitelný, neboť tento bojový sport byl chápán jako tradiční korejská instituce se starobylou a tajemnou minulostí, která je nejen přitažlivá pro ne-Korejce, ale která slouží jako zdroj národní hrdosti pro Korejce samotné, kteří dychtí po mezinárodně uznatelných symbolech jejich kultury. Říká se, že *tchäkwöndo*, jež bylo poprvé jako olympijská disciplína představeno v Sydney v roce 2000, vykonalo pro celosvětovou popularizaci Koreje více, než nástroje tradiční diplomacie.

Tchäkwöndo bylo však po celou dobu svého vývoje nuceno čelit mnoha problémům souvisejícím s jeho skutečnou historickou identitou a zdá se, že i v současnosti tento sport, který dosáhl svého cíle – mezinárodního uznání zahrnutím mezi olympijské sporty, zápolí s problémy ohledně svého budoucího vývoje.

Jejich hlavní příčinu lze spatřovat v historickém původu *tchäkwöndo*. Fakt, že *tchäkwöndo* bylo do Koreje poprvé přineseno z Japonska koncem období okupace ve formě japonského *karate*, a způsob, kterým bylo s tímto faktem v Koreji zacházeno, zanechal mnoho vážných nesrovnalostí, mj. Ve způsobu, jímž bylo *tchäkwöndo* v Koreji rozvíjeno a propagováno v zahraničí.

Proces vzniku a vývoje lze rozdělit do několika fází.

První fází bylo uvedení japonského *karate* do Koreje bývalými studenty japonských vysokých škol.

Druhou fází byla koreanizace *karate*, která zahrnovala tři hlavní aspekty. Prvním z nich byl výběr nového, nejaponského názvu, druhým vytvoření takového systému technik a tréninku, který by tento nový koreanizovaný bojový sport odlišil od *karate*, a třetím byl pokus zasadit tento bojový sport do kontextu korejských dějin a ustavit jeho návaznost na historický tok korejské civilizace.

Třetí fází vývoje *tchäkwöndo*, která ve skutečnosti probíhala paralelně s druhou, pak byla snaha o unifikaci jednotlivých konceptů do jediného proudu.

Po osvobození Koreje od japonských okupantů v roce 1945 zavládlo v Koreji velké

nadšení a započala „dejaponizace“ korejské společnosti i kultury. Tento trend se nevyhnul ani bojovým uměním. Problémem však bylo, že v této době v Koreji existovaly pouze školy japonských a čínských bojových umění. Ty první byly vedeny bývalými studenty japonských univerzit, případně mistry, kteří se japonským bojovým uměním věnovali v Koreji během okupace. Druhé jmenované byly vedeny emigranty, kteří se po válce vrátili z Číny. Pět hlavních škol bojového umění beze zbraně, které po válce v Koreji vznikly, vesměs vyučovalo *karate*.

Proces, který následoval a jehož účelem bylo vytvořit „originální korejské bojové umění“ včetně ideologie a historických mýtů, nazývá Kim Jong-ok „*tchäkkjōnizací karate*“.¹⁴⁴ Jediným opravdu korejským folklórním uměním s bojovými prvky (které stojí na hranici mezi tradiční zábavou a bojovým uměním) byl totiž právě *tchäkkjōn*.

V čele tohoto vývoje stál korejský voják, později generál, Čchö Hong-hŭi.¹⁴⁵ V mládí se v domě učitele Han Il-donga učil kaligrafii a také údajně *tchäkkjōn*.¹⁴⁶ Po válce začal pracovat na technikách nového bojového umění, jejichž základem však bylo pouze *karate*. Jeho „*tchäkkjōnizací*“ je míněna především snaha o upřednostňování techniky kopů. Šlo však pouze o ideovou inspiraci, protože analýza struktury pohybů *tchäkkjōn*, *tchäkwōndo* a *karate* vede k závěru, že technika kopů *tchäkwōndo* je založena na zdokonalení techniky kopů *karate*. Způsob provádění kopů v *tchäkkjōn* se od kopů v *tchäkwōndo* velmi liší. Představa o *tchäkwōndo* jako o pokračování tradice je zcela chybná.¹⁴⁷

Sám název *tchäkwōndo*, kterým se Čchö Hong-hŭi snaží legitimizovat své úsilí naroubovat nové bojové umění na starou tradici, je navržen 12. dubna 1955.

144 Orig. „*kcharatcheui tchäkkjōnhwa*“. In: KIM, Jong-ok. *Tchäkwōndo čchōrhakui kusōng wōlli*. Sŏul: Tchongnamu, 1994. s. 75.

145 Narodil se v roce 1918 na severu Koreje, roku 1937 (v 19ti letech) odjel na studia do Japonska, kde se též učil *karate*. Poté vstoupil do japonské armády. Po osvobození pracoval na vojenské kariéře v nově vzniklé jihokorejské armádě, kde nakonec dosáhl hodnosti generála.

146 „Ve skutečnosti jsou vyprávění o tom, že se někdo v mládí učil *tchäkkjōn* většinou smyšlená. A i kdyby nešlo o výmysl, nemá to prakticky žádný význam.“ Cílem Čchö Hong-hŭia bylo zajistit pro jím vytvářené bojové umění zdání kontinuity s tradičním *tchäkkjōn*, avšak obsahem umění, které bylo předáváno všem prvním mistrům *tchäkwōndo*, nebylo nic jiného než *karate*. In: Tamtéž, s. 66.

147 „V Korejské republice není žádné *tchäkwōndo*. Všechny formy bojového umění, které nazýváme *tchäkwōndo*, jsou do jediné „made in Japan“. O tomto faktu nesmějí existovat ani ty nejmenší lži.“ In: Tamtéž, s. 70.

Čchö Hong-hüi se snaží prosadit tento název pro všechny školy bojového umění v Koreji spolu s technikou a novými formami, kterým říká *tchül*.¹⁴⁸ Celkem jich vytvořil dvacet čtyři a pojmenoval je po význačných osobnostech korejských dějin nebo slovy označující ideje, které se ke korejským dějinám vztahují. Faktem však je, že ještě počátkem šedesátých let bylo pro označení bojového umění nejfrekventovanějším termínem *tangsu* a *kongsu* a v jednotlivých školách převažovaly formy japonského *karate* (o kterých se tvrdilo, že náleží ke korejské tradici).¹⁴⁹ Ostatně i ve formách *tchäkwöndo* lze snadno vystopovat celé sekvence technik pocházející z forem *karate*.¹⁵⁰ Na druhou stranu se postupně ve všech korejských školách bojového umění výuka začíná více orientovat na techniku kopů.

Postupem času se daří nové bojové umění prosazovat a nakonec je většina škol sdružena pod Korejskou asociaci *tchäkwöndo*. Tu však Čchö Hong-hüi opustil a roku 1966 založil Mezinárodní federaci *tchäkwöndo* (ITF), pod jejíž hlavičkou je jeho styl cvičen dodnes. Po jeho emigraci do Kanady v roce 1972 se *tchäkwöndo* ITF dostává i do KLDK. Součástí *tchäkwöndo* ITF je pět následujících disciplín: *tchül* (forma), *massögi* (zápas – řízený a volný), *tchükki* (speciální techniky, jde o přerážecí techniky ve výskoku), *ürjök* (přerážecí technika) a *hosinsul* (sebeobrana).

Roku 1973 pak zbylí členové Korejské asociace *tchäkwöndo* pod vedením Kim Jong-sama založili Světovou federaci *tchäkwöndo* (WTF). Byly opět vytvořeny nové techniky a formy. Technicky je styl WTF sportovnější, rychlejší a dynamičtější, také je v něm rozvinut „stepping“, což označuje techniku maximálně rychlé přípravy končetin ke kopu pomocí rychlých kroků. V rámci WTF nalezneme čtyři disciplíny: *pchumsä* (též *pchumse*, forma), *kjörugi* (zápas – řízený a volný), *hosinsul* (sebeobrana) a *kjökpcha* (přerážecí technika). Forem bylo určeno celkem dvacet pět, i zde je však znatelná inspirace z forem *karate*.¹⁵¹ *Tchäkwöndo* WTF bylo roku 1994 přijato mezi olympijské sporty.

148 Forma, jap. *kata*, kor. *hjöng*, *tchül* či *pchumsä* / *pchumse*, je kodifikovaná sestava bojových technik. V tradičních školách je forma považována za jedinečný prostředek tréninku, neboť v sobě obsahuje nejen informace o nejoptimálnějšímu použití a navázání jednotlivých technik, ale i informace o choreografii vedení boje proti více soupeřům a o celé koncepci boje vůbec. Formy jsou vlastně tím nejpodstatnějším znakem, kterými od sebe liší jednotlivé školy bojového umění. V případě *tchäkwöndo* (ITF i WTF) jde však o narychlo vytvořenou sestavu technik bez hlubší koncepce, které usilují o křečovitý symbolismus. Jako prostředek hlubšího studia bojového umění jsou bezcenné.

149 Tamtéž, s. 67 – 70.

150 Tři příklady za všechny: ve formě *Tosan* se vyskytuje série technik z *Heian jondan*, ve formě *Hwarang* techniky z *Heian nidan*, ve formě *Tchöge* jsou techniky z *Heian jondan*, *Bassai dai* a *Džitte*.

151 Opět tři příklady za všechny: *Tchägük sadžang* obsahuje techniky *Kanku dai*, *Pchalgwä samdžang* obsahuje sekvenci z *Heian sandan* a *Pchjöngwön* vychází z *Tekki*.

Obě formy *tchäkwöndo* (ITF i WTF) vykazují značný příklon ke sportovnímu využití bojových umění, náleží tedy do kategorie bojových sportů.

V roce 1990 Pak Čöng-tä, žák Čchö Hong-hüia, obvinil svého učitele z odklonu od původní koncepce *tchäkwöndo* a zakládá vlastní organizaci s názvem: Globální federace *tchäkwöndo* (GTF). Své pojetí *tchäkwöndo*, které technicky vychází z ITF, nazývá „třetí cestou“.

Poslední organizací je americká Sjedenocná federace *tchäkwöndo* (United Taekwondo Federation – UTF), která kombinuje koncepce ITF a WTF. U posledních dvou organizací však počet jejích členů zdaleka nedosahuje takového množství jako u ITF a WTF. V naší zemi jsou zastoupeny organizace ITF, WTF i GTF.

13.2 Ostatní bojová umění

13.2.1 *Tangsudo (Subakto) Mudökkwan*

Zakladatelem *Mudökkwan* (Dům válečné ctnosti) byl Hwang Ki (1914 – 2002). Mnoho pramenů uvádí, že se během svého mládí naučil *tchäkkjön* a *subak*, ale tato informace je laciným marketingovým trikem školy *Mudökkwan*. Sám Hwang ve svém pozdějším životopisu uvádí, že jediný jeho kontakt s bojovými sporty v mládí bylo to, že ve svých sedmi letech tajně pozoroval cvičení jistého *tchäkkjönisty*¹⁵².

Hwang začal bojové umění studovat během svého dvouletého pobytu v Mandžusku, kam v roce 1936 odešel za prací. Během svého pobytu v Číně se Hwang údajně učil bojovému umění pod vedením Jang Kuo-čena.¹⁵³ Od Janga se prý naučil metody postojů, metody chůze, metody posilování, dvanáct cest *tchan-tchuej* a *tchaj-ti-čchüan*. Po návratu do Koreje studoval *karate* z knih a po skončení okupace založil dne 9.11. 1945 Sekci *tangsudo* klubu přátel bojového umění ministerstva dopravy (Unsubu muuhö tangsudobu). Někdy v této době také asi šest měsíců studoval *karate* pod vedením I Wön-guka ve škole *Čchöngdogwan*. Poté svůj Klub nazval školou *Mudökkwan*, v níž rozvíjel vlastní koncepci bojového umění.

Hwang Ki byl prvním, kdo se pokusil o vytvoření nového názvu pro své bojové

¹⁵² HWANG, Kee. *The History of the Moo Duk Kwan*. 1995. s. 17.

¹⁵³ Podle některých pramenů jde o chybu a skutečné jméno Hwangova učitele bylo Jang Čen-guo, což byl syn známého učitele *tchaj-ti* Jang Čcheng-fua.

umění, jež koncem 40. let nazval *hwasudo*. Inspirací k tomuto názvu byla silská instituce *Hwarangdo*. Od tohoto názvu ale bylo pro jeho nepopulárnost upuštěno a Hwang pak pro označení svého stylu užíval termínu *tangsudo*.

Po skončení korejské války Hwang v září roku 1953 založil organizaci s názvem Korejská asociace *tangsudo* (*Tähan tangsudo hjöphö*). Když pak v roce 1957 objevil *Muje tobo tchongdži*, začal své umění nazývat *subakto*, ačkoliv termín *tangsudo* byl stále paralelně používán.¹⁵⁴

Hwang Ki využil nepřehledné politické situace roku 1960 po pádu I Süng-mana a zaregistroval na tehdejší ministerstvu kultury a školství svou Korejskou asociaci *subakto* (*Tähan subakto hö*). Když po vojenském převratu Pak Čöng-hüia zesílil tlak na sjednocovací proces *tchäkwöndo* a v roce 1961 byla založena Korejská asociace *tchäsudo*, Hwang se rozhodl z této organizace vystoupit a sjednocovacího procesu se neúčastnit. To nakonec vedlo k rozkolu v *Mudökkwan* v roce 1965, kdy Hwangovi studenti Kim Jöng-tchäk a Hong Čong-su, kteří byli zastánci sjednocovacího procesu i nového názoru pro koreanizované *karate*, založili školu *Tchäkwöndo Mudökkwan* a prohlásili se za její legitimní představitele.¹⁵⁵

Hwang ovšem původní organizaci vedl i nadále. Zatímco v samotné Koreji existuje dnes jen velmi málo škol *Mudökkwan*, stala se tato škola díky Hwangovým aktivitám velmi populární v zahraničí, především v USA. Popularita *Mudökkwan* ale zdaleka nedosahuje popularity obou hlavních stylů *tchäkwöndo*.

Technickou základnou školy *subakto* či *tangsudo Mudökkwan* je především japonské *karate*. Ve škole *Mudökkwan* se vyučují následující disciplíny: *hjöng* (formy), *tärjön* (zápas – řízený a volný), *kjökpcha* (přerážecí techniky) a *hosinsul* (sebeobrana). Z forem Hwang nejprve vyučoval formy japonského *karate* a čínského *čchüan-fa*. Na bázi těchto forem pak počátkem padesátých let vytvořil sérii sedmi forem *Čchilsöng*, které kombinují především techniky *karate* a *tchaj-t'i*. Na základě svého studia *Muje tobo tchongdži* pak ještě v roce 1957 vytvořil sérii šesti forem *Jungno* a formy *Hwasön* a *Siptangüm*.

154 HWANG, Kee. *The History of the Moo Duk Kwan*. 1995. s. 49.

155 I, Kjöng-mjong. *Tchäkwöndo*. Söul: Täwönsa, 1997. s. 68.

13.2.2 Hapkido

Hapkido je po *tchäkwöndo* druhým nejrozšířenějším korejským bojovým uměním. Japonské čtení znaků pro *hapkido* je *aikidó*, ale ačkoliv mají tato bojová umění společné kořeny, jde o dva odlišné systémy. Je nutno dodat, že v Korejské republice jsou rozšířeny oba tyto systémy.¹⁵⁶

Původní japonské *aikidó* je v Koreji mnohem méně rozšířené než korejské *hapkido*. Jeho zakladatelem byl Morihei Uešiba (1883 – 1969), který po studiu několika škol japonských bojových umění jako *Kitórijú džúdžucu*, *Tenšin šinjórijú džúdžucu*, *Hódžóinrijú sódzucu* (kopí), a *Jagjú šinkakerjú kendžucu* (šerm) studoval *Daitórijú aikidžucu* u Takedy Sókakua (1860 – 1943). Především na základě *Daitórijú* pak Uešiba založil své *aikidó*. *Aikidó* je metoda boje, která je založena na schopnosti dokonalého využití kinetické energie soupeřova útoku ve prospěch obránce. Obsahem tohoto umění je propracovaný systém kloubních pák, hodů a porazů, dokonce i metody útoku na citlivá místa (spojená s dráhami meridián, dle čínského lékařství). Uešibovo *aikidó* se však v Koreji začalo šířit až na přelomu 70. a 80. let.¹⁵⁷

Korejské *hapkido* má naproti tomu původ v učení Čchö jong-sula (1904 – 1986).¹⁵⁸ Ten se ve věku osmi let dostal do Japonska, kde se později stal sluhou v rodině výše zmíněného experta *Daitórijú* Sókaku Takedy. Během pobytu v Takedově rodině se naučil *Daitórijú*, ale nikdy nevyšlo najevo, jestli ho Takeda učil oficiálně, neboť jeho jméno se nenachází na žádném seznamu Takedových studentů a ani on sám se nikdy neprokázal Takedovým výučním listem. Po smrti Takedy se vrátil do Koreje do Tăgu a v roce 1948 se jeho prvním studentem stal Sô Pok-sôp. Čchö tehdy zprvu své umění nazýval *jusul* (jap. *džúdžucu*, jemné umění), ale později změnil název na *jukwönsul* (umění jemné pěsti). Dalším významným studentem Čchö Jong-sula byl Či Han-če (nar. 1936), který je klíčovo osobností ve vývoji korejského *hapkido*. Či Han-če pod vedením Čchöa trénoval v letech 1949 – 1956. Během svého pobytu v Tăgu si údajně také osvojil *tchäkkjôn* a bojové umění dlouhé a krátké hole. Kolem roku 1959 pak na základě těchto bojových umění koncipoval nový styl, který údajně nezávisle na Uešibovi nazval *hapkido*. Termín *hapkido* pak přijal pro své původní učení i Čchö.¹⁵⁹

156 Originální japonské *aikidó* je většinou označováno fonetickým přepisem z japonštiny jako aikichido.

157 JUN, Ik-am. Čongtchong hapkido. Sôul: Tosô čhulpchan ullimsa 1993. s. 33 – 51.

dále viz. KIM, Jong-ok. *Tchäkwöndo čchôrhaküi kusöng wölli*. Sôul: Tchongnamu, 1994. s. 109.

158 Japonským jménem Jošida Asao.

159 CUSHING, V. M. *A History of Hapkido*. [online]. c2005, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15]. <<http://modernhapkido.org/history.htm>>.

Korean Hapkido Institute. *About Korean Hapkido*. C2008, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15]. <<http://www.khihapkido.com/about.htm#grandmasterchoi>>.

V současnosti po celém světě existuje velké množství organizací *hapkido*. *Hapkido* se také stalo základem pro některé další moderní korejské bojové sporty. Součástí výuky typické školy *hapkido* jsou nejen techniky hodů, porazů a pák, které byly původně obsaženy v Čchöově *jukwönsul*, ale také techniky nejrozličnějších kopů a úderů, které byly do systému zavedeny později. Některé školy dokonce vytvořily i nové formy nebo kombinovaly systém *hapkido* s čínským *čchüan-fa*. Jednou z největších organizací *hapkido* je Světová federace *hapkido*, která byla založena pod původním názvem Světová asociace *hapkido* v roce 1973.¹⁶⁰

13.2.3 Hwarangdo

Hwarangdo (Cesta hwarangů) je bojové umění, které v roce 1968 založili bratři I Ču-bang (nar. 1938) a I Ču-sang (nar. 1937). I se podle svých slov začal učit bojové umění od poustevníka Söama spolu se svým o rok starším bratrem Ču-sangem v roce 1942. Söam byl údajně buddhistický mnich žijící v chrámu Sögwangsa v provincii Hamgjong a zároveň jediný a poslední mistr 57. generace linie sillských hwarangů, který měl ovládat bojové umění hwarangů zvané *ümjangkwön* (pěst jin a jang).¹⁶¹ Mnoho seriózních historiků bojových umění však tuto historku považuje za smyšlenou a i obsah této práce je dokladem, že tomu tak nemohlo být. Neověřené historky o mniších ovládajících zapomenutá bojová umění jsou typickou částí mýtů obklopujících zakládání nových škol bojových umění a sportů a jejich zřejmým účelem je dodat novému stylu legitimitu a návaznost na tradici. Oba bratři se pravděpodobně setkali s bojovým uměním až v prvním roce korejské války, kdy se jejich rodina kvůli útoku severní Koreje přestěhovala do Tägu. Tam se v roce 1950 začali učit *Daitörjú* u Čchö Jong-sula, v jehož škole setrvali až do roku 1956.¹⁶² Tehdy se jejich rodina odstěhovala do Söulu, kde oba bratři o dva roky později otevřeli školu *hapkido*. V roce 1968 pak I Ču-bang oficiálně registroval své nově vytvořené bojové umění *hwarangdo*. V roce 1972 se pak oba přestěhovali do USA, kde svůj systém šíří dodnes. Z tohoto důvodu je také v samotné Koreji velmi málo škol *hwarangdo*.

Hwarangdo je technicky velmi bohatý styl, který obsahuje nejen techniky hodů, pák a porazů, které byly součástí původního *Daitörjú*, ale i velké množství technik úderů a samozřejmě bohatou techniku kopů. Dále se v rámci *hwarangdo* vyučuje např. i

160 MJÖNG, Kwang-sik. *Hapkido tchöksu hosinsul*. Söul: Sörim munhwasa, 1993. s. 28.

161 HYUNG Min Jung. *The Lion of Hwa Rang Do® ROARS!*. September 2000, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15]. < <http://www.hwarangdo.com/Magazines/blackbelt9-00.htm> >.

162 Toto je dalším dokladem nesmyslnosti historky o mnichu Söamovi. Podle vlastních slov by si museli bratři údajně komplikovaný systém *ümjangkwön* osvojit již kolem 12 let věku.

akupunktura, lékařství a další speciální disciplíny, jako *űnsinbűp* (metoda skrývání se).¹⁶³

13.2.4 *Musado*

Musado (cesta válečníka) je bojový systém, který vytvořil Němec Herbert Grudzenski (nar. 1947). Grudzenski se v mládí věnoval *dűúdo* a *dűúdzucu* a v sedmdesátých letech pak pod vedením korejských mistrů studoval *tchűkwűdo*, *hapkido* a *hwarangdo*. Za jeho nejdůležitější učitele jsou považováni Kang Pűng-sun (*hwarangdo*), a Kang Műng-hűi (*tchűkwűdo*, *hapkido*). Grudzenski pak v první polovině osmdesátých let vypracoval systém moderního bojového umění, jež nazval *musado*. V roce 1985 založil Studijní skupinu pro vojenský boj zblízka, která se skládala z bývalých i aktivních vojáků a policistů a v níž se věnoval dalšímu rozvoji svého bojového umění. Výsledkem pak byla varianta *musado* určená pro výcvik policejních a armádních jednotek nazývaná Vojenský bojový systém *musado* (Musado Military Combat System).¹⁶⁴ Tento systém je součástí výcviku Bundeswehru a v současné době také oficiální bojem zblízka i v některých jednotkách armády ČR. Jejím obsahem jsou techniky boje holýma rukama, techniky boje s nožem a holí a řada dalších technik. V samotné Koreji je nicméně tento systém zcela neznámý a slovo *musado* odkazuje výhradně na japonský samurajský kodex *buűidű*.

13.2.5 *Muje sippchalgi*

Muje sippchalgi (osmnáct technik bojového umění) je výsledkem poválečného pokusu o rekonstrukci systému historických bojových umění popsaných v *Muje tobo tchongdűi*. Nejvýznamnější postavou rekonstrukce je Hűbom Kim Kwang-sik, který na základě studia čínských systémů a *Muje tobo tchongdűi* znovuvytvořil tento zapomenutý systém bojových umění. V roce 1969 založil Institut korejských umění (*Hanguk mujewűn*), který se stal centrem výzkumu a rekonstrukce historických osmnácti bojových umění.¹⁶⁵ V roce 1983 byly tyto aktivity zastřešeny založením Korejské asociace *sippchalgi* (*Tűhan sippchalgi hűűphű*).

Historické texty nemohly být dostačujícím podkladem, bylo mnoho technik, forem i konceptů převzato z čínských systémů bojových umění. Rovněž byly vytvořeny některé nové formy. To je nejzřetelnější především na *kwűnpűp*, které bylo podstatně ovlivněno zejména severočínskými styly kudlanky nábožné (čín. *tchang-lang-űchűan*, kor. *Tangnangkwűn*).

163 Obdoba japonského *nűndűucu* (umění skrývání se).

164 *Historie musado*. C2011, poslední revize 20.8. 2011 [cit. 15-07-2011].

< <http://www.musadocz.cz/historie.html> >.

165 MJűNG, Kwang-sik. *Hapkido tchűksu hosinsul*. Sűl: Sűrim munhwasa, 1993. s 115.

13.2.6 *Tchäkkjŏn a ssirŭm*

Tchäkkjŏn v období japonské okupace téměř vymizel a po konci druhé světové války v Koreji žilo jen několik jedinců, kteří tento bojový sport ovládali. Mezi nimi byli jmenovaní tchäkkjŏnisté Song Tök-ki a Kim Söng-hwan z bývalé söulské „horní skupiny“.

Sin Hang-süng (1928 – 1987), bývalý student člena „dolní skupiny“ Sin Ča-jöng z Wangsimni, se v roce 1970 stal Song Tök-kiho žákem. Později se učil ještě u Kim Hong-sika z Kuri a u I Kjöng-čchöna pocházejícího z Wangsimni, jako jeho první učitel. Sin Han-süng pak v roce 1973 založil *tchäkkjŏn todžang* (škola tchäkkjŏn) ve městě Čchungdžu a vychoval novou generaci tchäkkjŏnistů, do níž patřil Čöng Kjöng-hwa, Pak Man-jöp, Kim Jöng-čchöl, I Söng-čchöl, Jang Man-ha a další. Ti se stali protagonisty tchäkkjŏn v moderní době

O praktikování *ssirŭm* v období japonské okupace se nezmiňují žádné prameny, ale Korejská asociace *ssirŭm* byla založena hned po osvobození v roce 1946 a tak se stal *ssirŭm* velmi rychle organizovaným populárním sportem. Z několika historických variant *ssirŭm* byla v roce 1972 stanovena oficiální formou pouze varianta *önssirŭm* (levý *ssirŭm*), kdy si soupeři navzájem omotají pruh látky kolem levého lýtku.¹⁶⁶

V současnosti provozovaný *ssirŭm* však odpovídá kombinaci *orŭnssirŭm* a *ttissirŭm*, kdy si zápasníci omotají pruh látky kolem pasu a pravého stehna. Cílem zápasníka je porazit protivníka na zem za použití chvatů.

13.2.7 *Ostatní bojová umění*

V Korejské republice v posledních padesáti letech vznikly desítky druhů bojových sportů, ale ve skutečnosti jsou všechny více či méně odvozeny od výše uvedených hlavních systémů, případně od systémů bojových sportů rozšířených v sousedních zemích. Mnoho z těchto škol bylo také vytvořeno korejskými sportovci v zahraničí, především v USA, kde se technika syntézy několika hlavních bojových umění a vytvoření originálního názvu pro tuto syntézu osvědčila jako úspěšná marketingová strategie. Z těchto důvodů bude těmto novým bojovým sportům věnována jen krátká podkapitola.

1. ***Tchŭkkong musul*** (bojové umění speciálních jednotek) bylo vytvořeno v 70. letech jako moderní bojové umění pro speciální jednotky jihokorejské armády.

166 *Hanguk mindžok munhwa täbäkkwa sadžön*. Söul: 1992, díl 23. s. 107.

2. **Kuksul** (národní umění) založil v roce 1958 Sō In-hjōk, student Čchō Jong-sula, učitele japonského *aikidžūdžucu*. Sō se kromě studia u Čchōa také údajně mnoho technik naučil během svých cest po Koreji.
3. **Hödžōn musul** (rotační bojové umění) pozdější *kjōngho mudo* (obránné bojové umění) založil v roce 1987 Mjōng Čä-ok na bázi *hapkido*, *karate* a *tchäkwōndo*.
4. **Pchjōnghwado** (cesta míru) je odvozeninou *kuksul*.
5. **Hädong kōmdo** (Korejská cesta meče) je systém šermu vyvinutý na bázi technik meče popsanych v *Muje tobo tchongdži*. Technicky však nejde o příliš propracovaný systém.
6. **Kjōngdang** založil Im Tong-gju na základě vlastního studia bojových umění popsanych v *Muje tobo tchongdži*. Škola je pojmenována po výchovné instituci v království Kogurjō.
7. **Wōnhwado** (cesta kruhového míru) je bojové umění spjaté se sektou zvanou „Sjednocená církev“ (kor. *Tchong'ilgjo*, známá též jako tzv. Munova sekta). Založil ho v roce 1972 Han Pong-gi, stoupenec Mun Sōnmjōnga, a motivem tohoto umění bylo vytvořit prostředek pro obranu a ochranu vůdce sekty. Technika je typická jemnými kruhový a její součástí je systém pák a porazů. Jistá technické podobnost tohoto umění s *hapkido* naznačuje, že *wōnhwado* může mít kořeny právě v tomto umění.
8. **Hanmudo** (cesta korejských bojových umění) bylo založeno v roce 1989 na bázi *hapkido*, *tchäkwōndo*, *judó* a některých zbraňových systémů.
9. **Musasul** (umění bojovníka) je zaměřeno především na výuku techniky zbraní.

Kromě zde zmíněných bojových sportů a umění ještě existuje celá řada dalších, ale vzhledem k tomu, že většinou jde o prostou hru se slovníkem čínských znaků a finanční motivaci zakladatelů, se jimi tato práce nebude zabývat.

14. Bojová umění od roku 1945 do současnosti v KLDŘ

O vývoji bojových umění v KLDŘ po druhé světové válce existuje jen velmi málo informací. Podle většiny pramenů došlo zpočátku prakticky k totálnímu vyhlazení všech tradičních bojových umění pod záminkou, že jde o feudální přežitek. Když počátkem 80. let navštívil severní Koreu Karl Nicoletti s týmem *tchäkwöndo* vedeným Čchö Hong-hüim, prohlásil, že „bojová umění obecně, a *tchäkwöndo* obzvlášť, jsou v severní Koreji v podstatě neznámé.“¹⁶⁷ Jedinými institucemi, v nichž byla bojová umění provozována, byly složky armády, policie a tajných služeb. Pro výcvik těchto složek byl na základě několika druhů bojových umění (*karate*, *džúdó*, *aikidó*, později i *tchäkwöndo*) vytvořen komplexní systém bojových aktivit nazývaný *kjöksul* (dovednost boje zblízka). Je zajímavé, že severní Korea své instruktory posílala do některých zemí tehdejšího socialistického bloku, aby zde *kjöksul* vyučovali ve speciálních jednotkách lidových armád. K prvním z těchto zemí patřilo i Československo.¹⁶⁸

Počátkem osmdesátých let si severokorejská vláda uvědomila diplomatický potenciál *tchäkwöndo*, jehož popularita po celém světě rostla, a v roce 1981 se obrátila na Čchö Hong-hüia, zakladatele Mezinárodní federace *tchäkwöndo* se sídlem v Kanadě a požádala ho, aby své *tchäkwöndo* šířil v KLDŘ. Čchö severní Koreu navštívil se svým týmem a později do Pchjöngjangu poslal i svého instruktora Pak Tchě-džönga, jemuž se ve velmi krátké době podařilo vychovat kvalitní instruktory. *Tchäkwöndo* se pak během 80. let v severní Koreji velmi rychle rozšířilo. Sportovcům KLDŘ se na světových šampionátech stále daří držet prvenství a Severokorejská asociace *tchäkwöndo* dodnes vysílá do celého světa své instruktory.

Koncem 90. let se v severní Koreji začalo šířit také *karate*, které bylo organizováno pod hlavičkou Federace karatedó KLDŘ (DPRK Karate-do Federation). V roce 2001 se tato organizace stala členem Asijské federace *karatedó* (Asia Karate-Do) a za podpory sekce *karate* při Asociaci Korejců žijících v Japonsku¹⁶⁹ (Karate Association of Koreans in Japan) se snaží vychovat špičkové sportovce i v tomto odvětví bojových sportů.

¹⁶⁷ BURDICK, Dakin. People and Events of T'aekwondo's Formative Years. Journal of Asian Martial Arts, 1997. volume 6. Issue 1.

¹⁶⁸ Kim Hjön-hüi ve své knize hovoří o tom, že *kjöksul* byla kombinace *tchäkwöndo*, *tangsudo* a *hapkido* a že součástí jejího výcviku byl i boj nožem. In: KIM, Hjön-hüi. Slzy mé duše. Praha: Naše vojsko, 1997. s. 27 a 35.

¹⁶⁹ Kor. Čödžongjön či jap. Čósen soren.

Závěr

Cílem této práce bylo komparativně nastínit vznik a historický vývoj bojových umění zemí Dálného východu – Číny, Japonska, Okinawy a detailněji Koreje, od počátku dějin do současnosti, přičemž vývoj bojových umění na Korejském poloostrově tvoří nosnou linii práce pro porovnání.

Zatímco práce na jednu stranu ukázala, že nejrůznější druhy bojových umění byly v těchto zemích praktikovány od starověku a poté i v každém dalším historickém období, na druhou stranu bylo jasně prokázáno, že dnes propagovaná koncepce kontinuity tradice jednotlivých bojových umění po celé toto období je neakceptovatelná.

V práci jsem se snažil kriticky zhodnotit dostupné historické prameny, ukázat na jejich nedostatek v nejstarších obdobích a tam, kde to bylo možné také poukázat na opakující se chyby a mýty, které jsou dodnes propagovány mnoha autory.

Ukázal jsem, že bojová umění byla v těchto zemích Dálného východu nezbytnou součástí vojenského výcviku již od dob starověku, ale že až prameny z pozdějších období (*Korjŏ*, *Čosŏn*, *Meidži*) je zachycují v písemné podobě. Dále jsem ukázal, že v období království *Čosŏn* stála bojová umění vzhledem k převládající orientaci společnosti na civilní konfuciánské vzdělání v pozadí zájmu vládnoucích elit s výjimkou období několika válek. Stejně tak tomu bylo v Japonsku v období *Meidži*. Dále byl prokázán silný čínský vliv na bojová umění praktikovaná v armádě v období *Čosŏn* ve formě zavedení *muje sippchalgi* a také všeobecný úpadek bojových umění koncem tohoto období vyjma folklorních bojových sportů jako *tchäkkjŏn* či *ssirŭm* ostatních zemí.

Konec království *Čosŏn* a nástup nadvlády Japonců počátkem 20. století koresponduje se zásadním zlomem v kontinuitě jakýchkoliv zbývajících bojových umění na území Koreje. Japonci do země zavedli moderní bojové sporty jako *džúdó* či *kendó* a korejští studenti japonských univerzit pak do Koreje uvedli pojaponštělé okinawské *karate*. To se pak stalo technickým i koncepčním základem pro vytvoření moderního korejského *tchäkwŏndo*.

Snažil jsem se ilustrovat politické a finální motivy, které charakterizovaly podobu procesu vytváření *tchäkwŏndo* i ostatní nejen korejských moderních bojových sportů. Často propagovanou kontinuitu starověkých i středověkých korejských bojových umění s *tchäkwŏndo* považuji za zcela zavádějící.

Přesto lze shrnout, že bojová umění vytvořená v zemích Dálného východu, ať už v minulosti či ve zcela nedávné době, technicky významně obohacují svět moderních sportů mnoha originálními koncepty a přes problémy a přes problémy v oblasti své historické identity jsou pro svět sportu významným přínosem.

Příloha

A. Tabulka 2: Genealogie pchungwöldžu

	Jméno	Hangül (znaky)		Jméno	Hangül (znaky)
1	Ühwarang	위화랑(魏和郎)	17	Jömdžang	염장(廉長)
2	Midžinbu	미진부(未珍夫)	18	Čchunčhu	춘추(春秋)
3	Morang	모랑(毛郎)	19	Hümsun	흠순(欽純)
4	Ihwarang	이화랑(二化郎)	20	Jewön	예원(禮元)
5	Sadaham	사다함(斯多含)	21	Sönpchum	선품(善品)
6	Sedžong	세종(世宗)	22	Jangdo	양도(良圖)
7	Sörwonnang	설원랑(薛原)	23	Kun'gwan	군관(軍官)
8	Munno	문노(文弩)	24	Čchön'gwang	천광(天光)
9	Piborang	비보랑(秘寶郎)	25	Čhundžang	춘장(春長)
10	Misäng	미생(美生)	26	Čingong	진공(眞功)
11	Hadžon	하종(夏宗)	27	Hümdol	흠돌(欽突)
12	Pori	보리(菩利)	28	Ogi	오기(吳起)
13	Jongčchun	용춘(龍春)	29	Wönbo	원보(元寶)
14	Horim	호림(虎林)	30	Čchön'gwan	천관(天官)
15	Jusin	유신(庾信)	31	Hümön	흠언(欽言)
16	Podžong	보종(寶宗)	32	Singong	신공(信功)

B. Tabulka 2: Struktura hwarangdo za vůdce Munnoa

Vůdce	Hwarang	Sekce	Pověření sekci
<i>kuksön</i> či <i>pchung-wöldžu</i>	1. přední velký hwarang (čönbang tähwarang, 前方大花郎)	Přední sekce (Čönsambu, 前三部)	1. květnaté cesty (juhwa, 遊花) 2. obřady (<i>česa</i> , 祭事) 3. oficiální obřady (<i>kongsa</i> , 供事)
	2. pravý velký hwarang (u tähwarang, 右大花郎)	Pravé tři sekce (Usambu, 右三部)	1. okultismus (<i>hjönmjo</i> , 玄妙) 2. hudba (<i>aksa</i> , 樂事) 3. umění (<i>jesa</i> , 藝事)
	3. levý velký hwarang (čwa tähwarang, 左大花郎)	Levé tři sekce (Čwasambu, 左三部)	1. cesta a spravedlnost (<i>toüi</i> , 道義) 2. literární záležitosti (<i>munsa</i> , 文事) 3. vojenské záležitosti (<i>musa</i> , 武事)

C. *Mirŭk sŏnhwa, Misirang, Čindžasa*¹⁷⁰

(...) Za vlády krále Čindži (*Čindžiwang*, 576 – 579) žil mnich Čindža z kláštera Hŭngnŭnsa. Ten vznášel každého rána prosbu před sochou Maitréji: „Maitréjo, vtěl se prosím do podoby *hwaranga*, abych tak mohl být blízko Tebe a sloužit Ti.“ Jeho laskavá upřímnost a horlivost vzrůstala den za dnem. Jedné noci měl sen, v kterém mu jakýsi mnich řekl: „Půjdeš-li do kláštera Suwŏn v Ungčchŏnu (dnešní Kongdžu), uziš Maitréju.“ Překvapený Čindža se vydal na cestu, klaníce se každým krokem od počátku do konce po celých deset dnů své pouti. Před klášterní branou ho s úsměvem přivítal příjemný mladík a uvedl ho skrze malou branku do pokoje hostů. Čindža vstoupil, poklonil se a řekl: „Neznáte mne. Proč se ke mně chováte takto vřele?“

„Jsem také z hlavní města. Viděl jsem Vás přicházet, Mistře a pouze jsem si přál Vás přivítat,“ odpověděl mladík. Poté vyšel ven z brány a zmizel. Čindža to považoval za náhodu a nedivil se tomu. Řekl mnichům o svém snu a účelu své cesty, doplňující:

„Nevadilo-li by vám to, rád bych čekal na Maitréju na posledním místě. Mniši si uvědomili, že se nechali zmást, ale cítíce Čindžovu upřímnost, řekli: „Jdi na jih a nalezněš horu Čchŏn, starobylé sídlo mudrce, tam kde jsou mnohé odpovědi od *Neviditelného*. Proč nejdeš tam?“

A tak Čindža dosáhl úpatí hory, kde se *Duch hor* změnil ve starce a ten ho přivítal. „Co zde pohledáváš?“, zeptalo se *božstvo*.

„Přeji si spatřit Maitréju,“ odpověděl Čindža.

„Už jsi jednoho spatřil před branou kláštera Suwŏn. Proč hledáš dalšího?“

Překvapený Čindža se spěšně vrátil do kláštera.

Král Čindži se o tomto příběhu doslechl měsíc poté a požadoval fakta:

„Hlásili, že chlapec řekl, že je z hlavního města, a mudrc nelže. Jak je tedy možné, že nezavítal do hlavního města?“

Čindža se svými následovníky hledal mladíka ve vesnici a brzy zahlédl pohledného mladíka lenošícího pod stromem, severovýchodně od kláštera Jŏngmjo. Čindža k němu přistoupil a řekl: „Ty jsi Maitréja. Kde je tvůj domov a jak se jmenuješ?“

„Mé jméno je *Misi*, ale své rodové jméno neznám, protože jsem jako dítě své rodiče ztratil,“ odpověděl mladík.

Mladíka poté nechal Čindža odvézt v nosítkách do paláce. Král ho respektoval a

170 Tato legenda navazuje (přímo a bez souvislosti) v *Samguk jusa* na příběh o *wŏnhwa*.

miloval a učinil ho *kuksōnem*. Udržoval harmonii s ostatními mladíky a jeho dekorum a vytříbená nauka byly neobyčejné. Prokázal se být výjimečným v moudrosti a zdvořilosti. Učil své následovníky *hwarang*: etiketě, hudbě a písním a také je vyučoval vlasteneckému chování, pozvedající jméno *Hwarang* k výšinám. Po sedmi letech zářivé kariéry zmizel do bájně Říše Nesmrtelných (*Sinsōn*), zanechávající za sebou truchlícího krále a všechny *hwarangy*.

Také Čindža byl ponořen v zármutku. Těšil se Misiově přízni. Pokračoval v jeho transformaci skupiny *hwarang* a s upřímností kultivoval víru. Nevíme, jak zemřel (...)

Nyní, lidé nazývají *hwarangy* *Mirūk sōnhwa*¹⁷¹ (Maitréjova nesmrtelná květina) a prostředník je zván *misi*¹⁷² – to je veškerý pozůstatek po Čindžovi.

171미륵선화(彌勒仙花, *mirūk sōnhwa*)

172미시 (未尸, *misi*) – poukazováno na totožnost výslovnosti obou výrazů: *mirūk* i *misi*, dle čtení čín. zn.

D. Chronologické tabulky

1. Periodizace dějin Číny¹⁷³

DYNASTIE	DATA
Šang (Jin)	1600 – 1100 př. n. l.
Západní Čou	1100 – 771 př. n. l.
Východní Čou	771 – 256 př. n. l.
Období Jara a podzimu	771 – 476 př. n. l.
Období Válčících států	403 – 221 př. n. l.
Čchin	221- 206 př. n. l.
Západní Chan	206 př. n. l. - 8 n. l.
Sin	9 – 25 n. l.
Východní Chan	25 – 220
Tři království	220 – 280
Ťin	265 – 316
Období Jižních a Severních dynastií	420 – 589
Suej	581 – 618
Tchang	618 – 907
Pět dynastií	907 – 960
Sung	960 - 1279
Jüan	1271 – 1368
Ming	1368 – 1644
Čching	1644 – 1911
Čínská republika (později Tchaj-wan)	1912
Lidová republika	1949

– 2. Periodizace dějin Koreje

KRÁLOVSTVÍ	DATA
Kogurjō	37 př. n. l. - 668 n. l.
Päkče	18 př. n. l. - 660 n. l.
Silla	57 př. n. l. - 668 n. l.
Sjednocená Silla	668 – 918-935(6)
Korjō	918 – 1392
Čosön (dynastie I)	1392 – 1910
Okupace Japonskem	1910 – 1945
Okupace USA a SSSR	1945 – 1948
Korejská republika	1945

¹⁷³FAIRBANK, J.F. *Dějiny Číny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998. s 556 – 563.

KRÁLOVSTVÍ	DATE
KLDR	1948

7. Periodizace dějin Japonska¹⁷⁴

OBDOBÍ	DATE (n.l.)
Asuka	592 – 645
Taika	645 – 710
Nara	710 – 794
Heian	754 – 1185
Minamoto	1185 – 1336
Ašikaga (Muromači)	1336 – 1573
Azuči – Momojama	1573 – 1603
Tokugawa (Edo)	1603 – 1867
Meidži	1868 – 1912
Taišó	1912 - 1926
Šówa	1926 – 1989
Heisei	1989

10. Chronologický přehled bojových umění beze zbraně v Koreji

KRÁLOVSTVÍ	DATE	BOJOVÉ UMĚNÍ
Kogurjō	37 př. n. l. - 668 n. l.	<i>subak (kwōnpak)</i>
Päkče	18 př. n. l. - 660 n. l.	<i>subak (subjōktcha)</i>
Silla	57 př. n. l. - 668 n. l.	<i>subak</i>
Sjednocená Silla	668 – 918-935(6)	<i>subak</i>
Korjō	918 – 1392	<i>subak (subakhūi, kwōnpōp)</i>
Čosōn (dynastie I)	1392 – 1910	<i>subak (subakhūi, kwōnpōp), tchākkjōn, čchabi</i>
Okupace Japonskem	1910 – 1945	<i>karate (tangsu, kongsu), Džúdó, (judo), kwōnpōp, tchākkjōn</i>
Korejská republika	1948 - současnost	<i>tchākwōndo, tangsudo, (subakto), džúdó (judo), aikidó (hapkido), hwarangdo, kung-fu (kwōnpōp), karate (kongsu), tchūkkong musul</i>
KLDR	1948 - současnost	<i>tchākwōndo, kjōksul</i>

¹⁷⁴REISCHAUER, E. O. - CRAIG, A. M. *Dějiny Japonska*. Praha: Lidové noviny, 2000.

Literatura

- BÓDHIDHARMA. *Zenové učení Bódhidharmy*, 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1997, 145 s. ISBN 80-7198-140-0.
- BOHÁČKOVÁ, L. - WINKELHÖFEROVÁ, V. *Vějíř a meč (kapitoly z dějin japonské kultury)*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1987.
- BONDY, E. *Poznámky k dějinám filosofie*; Sv. 2. Čínská filosofie. Praha: Vokno, 1993. 387 s. ISBN 80-85239-22-1
- BURDICK, Dakin. *People and Events of T'aekwondo's Formative Years*. Journal of Asian Martial Arts, 1997. volume 6. Issue 1.
- CROMPTON, P. *Taiči*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. 212 s. ISBN 80-7198-061-7
- Dong-A Encyclopedia*. Söul 1988. díl 1, 12, 18, 28.
- DRAEGER, D. F. - SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. 1. vyd. Bratislava: CAD Press, 1995. 219 s. ISBN 80-85349-40-X.
- FAIRBANK, J.F. *Dějiny Číny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998. 656 s. ISBN 80-7106-249-9.
- FOJTÍK, I. *Japonská bojová umění budžucu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1993. 175 s. ISBN 80-206-0166-X
- Hanguk mindžok munhwa täbäkkwa sadžön*, Söul: 1992, díl 8, s. 258.
- HLADÍK, R. - PETRUS, T. *Siu-lum kung-fu*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1992. 63 s. ISBN 80-206-0253-4
- HWANG, Kee. *The History of the Moo Duk Kwan*. 1995.
- HWANG, Ki. *Tang Soo Do (Soo Bahk Do)*. Seoul: Sung Moon Sa, 1978.
- I, Kjöng-mjong. *Tchäkwöndo*. Söul: Täwönsa, 1997.
- IM, Tong-gju, *Hangugüi čöntchong muje*, Söul: Hangminsa, 1990,
- IRJÖN *Samguk jusa*, Söul: Mjöngmundang 1987
- JUN, Ik-am. *Čöngtchong hapkido*. Söul: Tosö čchulpchan ullimsa, 1993.
- KIM, Jong-ok. *Tchäkwöndo čchörhaküi kusöng wölli*. Söul: Tchongnamu, 1994.
- KIM, Kjong-ni. *T'äkwöndo: Its Brief History*. *Korea Journal*, Vol. 26, No. 8/1996.
- KINDŽÓ, A. *Pokkön sorimkwön immun (sorim hakkön = iptonghak)*. Söul: Čönwön munhwasa, 1985.
- KURFÜRST, Z. *Wu shu*. 1. vyd. Adamov: Temple, 1992. 174 s. ISBN 80-901295-0-1
- LEE, Ki-baik. *A new history of Korea*. Seoul: Ilchogak, 1997. 518 s. ISBN-13: 978-0674615762.
- LEE, P. H. *The Lives of Eminent Korean Monks, The Haedong Kosung Chon*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969.
- LIND, W. *Tradice karate: Dějiny, mistři a styly tradičního bojového umění na Okinawě, Číně a Japonsku*. Brno: Comenius, 1996. 158 s.
- MJÖNG, Kwang-sik. *Hapkido tchüksu hosinsul*. Söul: Sörim munhwasa, 1993.
- O, Čang-hwan *Tchäkkjön čönsu kjobon*, Söul: Jöng'ön munhwasa, 2000.
- PÄ, Jöng-sang. *Onüre tasi ponün tchäkwöndo*. Söul: Imun čchulpchansa, 2002.
- PRATT, K. - RUTT, R. *Korea, A Historical and Cultural Dictionary*, Curzon Press, 1999.
- REISCHAUER, E. O. - CRAIG, A. M. *Dějiny Japonska*. Praha: Lidové noviny, 2000. 441 s. ISBN 80-7106-391-6
- SUN-C'. *O válečném umění*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1995. přel. O. Král. 104 s. ISBN 80-85885-95-6.
- ŠEBEJ, F. *Karate*. 1. vyd. Bratislava: Šport, 1990, 159 s. ISBN 80-7096-077-9.
- VÁGNER, I. *Asijská bojová umění*. 1. vyd. Praha: Magnet-Press, 1992. 62 s. ISBN 80-85434-51-2.

Internet

CUSHING, V. M. *A History of Hapkido*. [online]. c2005, poslední revize 20.8. 2011 [cit. 2011-07-15]. <<http://modernhapkido.org/history.htm>>.

Historie musado. c2011, poslední revize 20.8. 2011 [cit. 15-07-2011]. < <http://www.musadocz.cz/historie.html>>.

HYUNG Min Jung. *The Lion of Hwa Rang Do® ROARS!*. September 2000, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15]. < <http://www.hwarangdo.com/Magazines/blackbelt9-00.htm>>.

Korean Hapkido Institute. *About Korean Hapkido*. C2008, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15].<<http://www.khihapkido.com/about.htm#grandmasterchoi>>.

REDMOND, R., *Redmond's Axiom of Platform Dependency*. [online]. c2005, last revision 20th of August 2011 [cit. 2011-07-15]. <<http://www.24fightingchickens.com/2005/09/27/redmonds-axiom-of-platform-dependency-tm/>>.